

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Katedra aplikované ekologie

PAMĚTI KRAJINY V PAMĚTI OBYVATEL

Landscape memory in the memory of its inhabitants

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Vít Zelinka

Bakalant: Barbora Hrušovská

2016

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Barbora Hrušovská

Územní technická a správní služba

Název práce

Paměť krajiny v paměti obyvatel

Název anglicky

Landscape memory in the memory of its inhabitants

Cíle práce

Formou případové studie ve vybraném katastrálním území porovnat faktické změny v krajině s vnímáním těchto změn místními obyvateli.

Metodika

Analýzou mapových a písemných podkladů budou určeny hlavní změny v krajině vybraného katastrálního území. Následně bude formou kvalitativního šetření (polostrukturovaný rozhovor) mezi místními obyvateli zjištěno, jak tyto změny reflektují.

Doporučený rozsah práce

40 stran

Klíčová slova

paměť krajiny, změny v krajině, landuse/landcover

Doporučené zdroje informací

LIPSKÝ, Z. – ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. ÚSTAV APLIKOVANÉ EKOLOGIE. *Sledování změn v kulturní krajině : učební text pro cvičení z předmětu Krajinná ekologie*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 1999. ISBN 80-213-0643-2.

SCHAMA, S. *Krajina a paměť*. Praha: Dokořán, 2007. ISBN 978-80-7203-803-9.

TRPÁKOVÁ, I. – ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Krajina ve světle starých pramenů*. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce, 2013. ISBN 978-80-7458-053-6.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. Vít Zelinka

Garantující pracoviště

Katedra aplikované ekologie

Elektronicky schváleno dne 25. 1. 2016

prof. Ing. Jan Vymazal, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 1. 2016

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 26. 03. 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením Ing. Víta Zelinky, uvedla jsem všechny literární prameny, ze kterých jsem čerpala.

V Praze 5. 4. 2016

.....

Poděkování:

Děkuji panu Ing. Vítu Zelinkovi za odborné vedení mé práce, za jeho cenné připomínky a informace, které mi během psaní bakalářské práce poskytl. Děkuji mu za čas, který věnoval konzultacím při tvorbě mé práce.

ABSTRAKT

Předložená bakalářská práce na téma: „Paměti krajiny v paměti obyvatel“ popisuje změny krajiny v okolí města Březnice za období posledních 70-80 let a vnímání těchto krajinných změn oslovenými respondenty. Práce obsahuje historii a vývoj krajiny v České republice a historii důležitých krajinných prvků a dominant ve vytipovaném území.

Analýza změn byla provedena na základě vedených rozhovorů s vytipovanými pamětníky a na základě porovnání dobových a současných leteckých snímků. K analýze byly použity i skici stabilního katastru města Březnice a důležitým pomocníkem byla i data z databáze LUCC Czechia.

Závěr práce shrnuje zjištěné změny z objektivních zdrojů i z výpovědí pamětníků. Výpovědi pamětníků byly srovnávány s výpovědí mladší generace. Předmětem analýzy byly různé vegetační prvky.

Klíčová slova: land use, land cover, změny krajiny, vnímání krajiny, historie Březnice.

ABSTRACT

This bachelor thesis on topic: „The memories of the landscape in the memory of its inhabitants“ describes the landscape changes around Březnice over the last 70- 80 years and the perception of the landscape changes addressed respondents. The thesis includes history and landscape development in the Czech Republic and the history of important landscape features and landmarks of the territory in the selecte area. The analysis of changes was based on interviews conducted with selected eyewitnesses and based on a comparison of historical and current aerial photographs. There were also used scetches of the stable cadastre of the town Březnice. The datas from the LUCC CZ database were also used as a significant lead. The conclusion summarizes observed changes from objective sources as well as from the testimonies of the witnesses. The testimonies of the witnesses were compared with the testimony of the younger generation. The objects of my analysis were different vegetation elements.

Key words: land use, land cover, landscape changes, perception of the landscape, history Březnice.

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. REŠERŠE	10
2.1 Krajina kolem nás	10
2.1.1 Historie krajiny	10
2.1.2 Neolit	11
2.1.3 Středověká kolonizace	12
2.1.4 Barokní mozaika	12
2.1.5 Krajina v období průmyslové revoluce	14
2.1.6 Krajina v období socialismu	15
2.1.7 Krajina v současné době	16
2.1.8 Vnímání krajiny	18
2.2 Historie města Březnice	19
2.2.1 Bozeň	20
2.2.2 Stražiště	20
2.2.3 Švédský most	21
2.2.4 Lázně dobrá voda	21
2.2.5 Hrochův hrádek	22
2.2.6 Kamenný most v Březnici	22
2.2.7 Kostel sv. Ignáce z Loyoly	23
2.2.8 Židovské ghetto Lokšany	23
2.2.9 Zámek	24
3. CÍLE	25
4. POPIS ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	25
5. METODIKA	27
5.1 Lokace území	27
5.2 Podklady	29
5.2.1 Ortofotosnímky dobové i současné	30
5.2.2 Mapy	30
5.2.3 Kroniky	31
5.2.4 Výpovědi pamětníků-sociologický průzkum	31

6. ANALÝZA ZMĚN KRAJINY Z MAPOVÝCH PODKLADŮ A LETEDKÝCH SNÍMKŮ, Z LITERÁRNÍCH PRAMENŮ A Z ROZHOVORŮ	33
6.1 Lesní dřevinné porosty	33
6.2 Nelesní dřevinné porosty a liniová vegetace	35
6.3 Orná půda	37
6.4 Trvalé travní porosty	40
6.5 Sady a zahrady	41
6.6 Zastavěné území	41
6.7 Vodní prvky	44
7. VÝSLEDKY	47
8. DISKUSE	51
9. ZÁVĚR	51
10. PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
11. PŘÍLOHA	57
12. SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, TABULKA	64

1. Úvod

Krajina se utváří kulturními a přírodními procesy, které se navzájem ovlivňují i prolínají (Lokoč, Lokočová, 2010).

Z historie je patrné, že vývoj krajiny spočívá i na nařízeních, které ovlivnily nejen krajinu jako takovou, ale i mnoho lidských osudů (Lokoč, Lokočová, 2010).

Krajina nám ukazuje, v jaké společnosti žijeme i jakou prožíváme hospodářskou situaci. Vnímání krajinných změn, změn v hospodaření, změn našeho okolí mohou být velmi individuální. Pro někoho tvořivé vytváření, pro někoho destruktivní činnost.

Každého jedince přitahuje jiné prostředí. Pro někoho je přitažlivé prostředí měst a infrastruktury, pro jiného spíše přírodní krajina (Manzo, 2005).

Krajina i se svými obyvateli má dobré regenerační schopnosti. Běda však, když si někdo začne myslet, že je silnější a necitlivým způsobem zpřetrhá jemné předitivo vztahů. Většinou je to člověk, který zapomněl, že on sám je součástí téže krajiny. Svými neuváženými činy zraňuje nejen krajinu, ale i sám sebe. V lidském jednání je skryta možná i ekologická krize, kterou prožíváme i proto, abychom si uvědomili, že důsledky našeho nešetrného jednání k přírodnímu prostředí se odrazí v životech našich i budoucí generace (Havel, 1998).

Lidská činnost má mnohdy na přírodu a to nejen na živé organismy, ale i na vodu, půdu, ovzduší i na zdraví člověka negativní vliv. Vztahem člověka k prostředí a k organismům, kteří v tomto prostředí žijí, se zabývá ekologie (Braniš, 1997).

Podle Mihulky (2000) bývá ekologie často definována jako věda, která se zabývá vztahy organismů k prostředí a zároveň vztahy mezi organismy navzájem. Jde v ní však především o porozumění procesům, které v živé přírodě probíhají. Na základě znalosti těchto procesů můžeme porozumět přírodě, která nás obklopuje. Znalost procesů je též důležitá pro případné řešení problémů v konkrétní lokalitě, které jsou spojeny se změnami, k nimž dochází prostřednictvím lidské činnosti (Mihulka, Storch, 2000).

Krajinná ekologie se zabývá lidskou činností a jejími dopady na krajinu, posuzuje tuto činnost jako nedílnou součást dějů, které v přírodě probíhají (Braníš, 1997).

Krajina a člověk jsou v oboustranném vztahu. Z pohledu obecné ekologie a evoluční biologie, je vztah člověka a přírody vývojem, během kterého se vzájemně přizpůsobují. Jejich zpětné vazby je navzájem ovlivňují (Sádlo a kol., 2008).

2. Rešerše

2.1 Krajina kolem nás

2. 1.1 Historie krajiny

Vznik krajiny, krajiny prapůvodní, neústrojně, můžeme řadit podle Hadače (1982) do období před více než pěti miliardami let. Na zemi chyběla vegetace, půda, v atmosféře chyběl volný kyslík, sopečná činnost byla pravděpodobně velmi častá. Postupně se vlivem činností organismů měnila na krajinu oživenou. Nejprve šlo o jednoduché organismy, jako jsou primitivní sinice a řasy, které vytvářely z vody, rozpuštěných živin, kysličníku uhličitého a za přispění slunečního záření ústrojně látky. Po jejich odumření se vlivem bakterií přeměnily na původní složky. Takto probíhal již tenkrát koloběh látek v přírodě (Hadač, 1982).

Teprve dostatečné množství kyslíku v atmosféře zajistilo zároveň vznik tolik potřebného ochranného ozónového obalu, který zaručuje ochranu organismů před ultrafialovým zářením. Do té doby mohly jednoduché organismy existovat pravděpodobně pouze pod silnou vrstvou vody, která je chránila před tímto zářením (Hadač, 1982).

Biosféra, která byla z počátku jen na malých územích, se postupně zmocňovala stále větších oblastí. Atmosféra s dostatečným množstvím kyslíku přispívala k zvětrávání hornin, ty pak vlivem zelených rostlin, živočichů byly přeměněny na

půdu. Tato skutečnost dala předpoklady ke vzniku vyšších rostlin, které se postupně zmocnily většiny souše. Důsledkem těchto změn byl vznik pralesů a travních porostů (Hadač, 1982). Organismy postupem času přispěly k proměně většiny zemského povrchu na oživenou krajinu, ve které se v průběhu dalších miliónů let podle Hadače (1982) vyvinul člověk.

2.1.2 Neolit

Postupně člověk osidloval krajinná území, většinou tam, kde byly podmínky k životu nejsnadnější.

Zásadní změnu způsobu života zaznamenala mladší doba kamenná, neolit. Do té doby se lidé živilí sběrem plodů, lovem zvěře, byli závislí na přírodě. Tyto činnosti byly postupně nahrazeny zemědělstvím. Vlastní tvůrčí a produktivní činnost člověka se stala základem uspokojování lidských potřeb. Tomuto časovému období říkáme neolitická revoluce (Lokoč, Lokočová, 2010).

Podle Lokoče (2010) se lidé přesidlovali zřejmě vlivem přelidnění, které mělo za následek nedostatek půdy v jejich původních domovech. Osídlenci postupovali tam, kde byly úrodné sprašové půdy a vodní toky, které byly nezbytné k životu celé osady. U nás tak byla postupně osídlena jižní Morava, rozsáhlé území Polabí a Povltaví (Lokoč, Lokočová, 2010).

Neolitická revoluce změnila nejen způsob obživy, ale také způsob života, rozšířila druhy pracovních nástrojů, zejména zemědělských, kdy hlavní surovinou pro výrobu těchto nástrojů byl kámen.

Je logické, že zemědělský způsob života je spojen se vznikem políček. Lidé si budovali stálá sídla. Vesnice vznikaly podél vodních toků a první stavby byly v podobě protáhlých domů. Byly postaveny z kůlů, které byly propleteny proutím a poté omazávány blátem. Vesnice zahrnovala vše potřebné pro život kmene (Lokoč, Lokočová, 2010).

Zpočátku se hospodařilo jednoduše, lidé neznali orbu a půdu obdělávali pouze motykami. Půdy bylo dostatek a mezi první plodiny patřila pšenice, ječmen, proso, luštěniny a len. Docházelo také k domestikaci prvních živočichů - koz, prasat a ovcí (Lokoč, Lokočová, 2010).

Tento způsob života přinesl první kulturní změny v krajině, vlivem

antropogenních procesů. Stále však v období neolitu převažovala krajina divoká (Lokoč, Lokočová, 2010).

2.1.3 Středověká kolonizace

V průběhu středověké kolonizace došlo k osídlení i méně úrodných míst. Podle Lipského (2000) způsobil rychlý růst obyvatel změnu v hospodaření. Zavedl se trojpolní systém, jehož podstatou bylo rozdělení pluziny na 3 přibližně stejné části. Na těchto polích se střídaly ozim, jařina a úhor. První rok se zaseto obilí na podzim, druhý rok na jaře a třetí pole leželo ladem. Tedy dvě části byly obdělávány a třetí odpočívala, ležela ladem, sloužila k pastvě dobytka, jak uvádí Lipský (2000). V této době vznikla také hlubší orba pluhem a tvar polí se změnil na delší pásy. Zvýšená produkce potravin byla nutná k zásobování měst, která rychle rostla. Tento fakt si vyžádal rozšíření zemědělské půdy na úkor lesů. Vývoj krajiny zaznamenal v tomto období velkou změnu (Lipský, 2000).

V naší oblasti měla středověká kolonizace formu vnitřního zahušťování sídelní mozaiky zemědělských ploch. Nejvíce docházelo k osidlování v oblasti Počapel, Mišovic, Blatné atd. Život pracujících sedláků byl v této době tvrdý. Políčka byla obdělávána namáhavým způsobem. Postupem času se začal používat pro orbu těžký záhonový pluh. Změnila se i organizace zemědělských prací, lidé začali pracovat kolektivně. Pěstoval se ječmen, žito, oves, pšenice a také pohanka, hrách, vikev (Beneš, Dreslerová, Stejskal, 2003).

2.1.4 Barokní mozaika

Toto období zaznamenalo zhoršení klimatických podmínek. V průběhu 30leté války byla půda hospodářsky nevyužitá a počet obyvatel klesl nejméně o jednu třetinu. Poklesem počtu obyvatel se snížil i vliv člověka na krajinu. Hospodářství bylo zdecimované a mnoho vesnic i měst zanikla. Docházelo k přírodním procesům na opuštěných pozemcích. Krajinná struktura obsahovala převážně přirozené ekosystémy s trvalým vegetačním krytem půdy.

Tím došlo k vymizení projevů vodní eroze (Stehlík, 1981). Naproti tomu (Lokoč, Lokočová, 2010) uvádějí, že v 18. století právě vliv erozních a sedimentačních procesů, zadal příčinu ke vzniku mezí. Tyto plošky byly využívány pro pastvu a u menších hospodářství měly zásadní význam.

V zemědělství převládal trojpolní systém hospodaření. Začínaly se pěstovat nové plodiny – brambory, kukuřice i jetel. Právě pěstování brambor umožňovalo v chudých krajích zvýšení počtu obyvatel (Lokoč, Lokočová, 2010).

V důsledku nástupu nové šlechty, která hospodařila na uvolněné půdě, došlo ke spojení některých menších částí polí.

Vlivem pastvy velkého počtu koz chudou vrstvou obyvatel zcela zanikly v polní krajině křoviny. Stromy rostly ve svahových loukách, kde měly svůj význam i jako větrolamy. Pastviny pak zůstaly v místech, které nemohly být využity k jinému způsobu hospodaření. V podhorských oblastech byly hranice mezi poli tvořeny kamenicemi, které postupně zarůstaly dřevinnou vegetací, nálety stromů a keřů. V horské krajině převládal les, který byl však stále vytěžován (Lokoč, Lokočová, 2010).

Významným krajinným prvkem barokní krajiny byly aleje, které v mozaice vytvářely linie, uzavíraly cesty od okolní krajiny. Cesty byly díky alejím zviditelněny. Aleje se zachovaly dodnes a jsou v každém regionu odlišné. Střední Čechy si uchovaly švestkové a jabloňové aleje, Středohoří hruškové aleje a na Vysočině můžeme dodnes spatřit jeřábové i březové aleje (Lipský, 2000).

Obnova krajiny po 30 leté válce trvala do 18. století, byly položeny základy barokní české krajiny, vznikaly sakrální architektonické prvky. U nás na Březnici to byly například boží muka, kapličky, které lemují cestu z Březnice až na významné poutní místo Svatou Horu v Příbrami. O této cestě můžeme mnohé poznat i z obrazu Ludvíka Kuby z roku 1906 s názvem Svatohorské procesí, který je v současné době instalován v místní galerii. První z kapliček je u kamenného mostu, poslední v TřebSKU. Dochované kapličky pocházejí z let 1649 – 1665 a představují významnou součást kulturní historie našeho kraje. Podobné soubory jsou spíše vzácností. Přes Březnici vede z Bavorska evropská poutní cesta Via Nova, která také končí na Svaté Hoře. Nedaleko od ní vede Vintířova stezka, která začíná opět v Bavorsku, vede přes

Blatnou a Rožmitál pod Třemšínem a směřuje do Prahy (Beran, 2015).

Tyto boží muka byly v desolátním stavu. Nedávno se okolní obce ujal jejich oprav. Zatím poslední opravená kaplička se nachází v katastru Březnice u silnice do obce Chrást na místě zvaném Ve Višňovce. Ještě stojí za zmínku, že do výklenků těchto kapliček budou umístěny obrazy, jejichž tematika se dochovala alespoň v písemné podobě (Beran, 2015).

Barokní krajina se vyznačovala jemnou mozaikou menších polí a poměrně hustou sítí polních cest, které byly lemovány ovocnými stromy (Lipský, 2000).

2.1.5 Krajina v období průmyslové revoluce

Toto období se vyznačovalo mnohými reformami, u nás se pořizovaly soupisy půdy, v této době také datujeme vznik Tereziánského a Josefinského katastru. Na venkově se uvolnily pracovní síly díky zrušení nevolnictví a tím vzniklo mnoho různých profesí a řemesel. Rozvoj průmyslu začínal nabírat na síle. Zásadní změnou této doby byl rozdíl ve využívané energii. Až doposud člověk využíval hlavně obnovitelné zdroje energie, jako je vítr, voda, síla zvířat i síla člověka. V období průmyslové revoluce se začaly využívat neobnovitelné zdroje energie, např. uhlí (Lokoč, Lokočová, 2010).

Vlivem průmyslu se zvýšil i počet obyvatel, i když podíl venkovského obyvatelstva se snižoval.

Velkými změnami prošlo i hospodaření a zemědělská produkce. Díky novým strojům se zjednodušila práce na polích, postupně se zaváděly do pracovního procesu výkonnější stroje, např. parní mlátičky, nové pluhy, řezačky a šrotovníky. Tím bylo možné provádět účinnější orbu i sklizeň. Zaváděly se též nové osevní postupy. Mezi pěstované plodiny patřily v tomto období převážně z luskovin čočka, hrách, fazole, z píce jetel a vojtěška, z ozimého obilí žito a pšenice a z jařin ječmen a oves. Velmi se rozšířilo pěstování brambor, hlavně i v nepříznivých oblastech. Dařilo se i pěstování cukrové řepy, která u nás dosáhla na hranici nejvýnosnějších plodin (Lokoč, Lokočová, 2010).

Díky stálému rozorávání úhorů stoupla plocha obdělávané půdy,

významně se však snižoval význam luk, které postupně mizely.

V období průmyslové revoluce se díky zásahům člověka změnil podstatně ráz celé krajiny. Do té doby se industrializace řídila přírodními podmínkami, v období rozvoje průmyslu se začala řídit vlastními pravidly. Kouřící komíny se staly symbolem této doby, také náspy železnic, tunely a viadukty (Lokoč, Lokočová, 2010).

Také vývoj v zemědělství se projevil v proměnách krajiny. Přibýlo orné půdy, ubyly pastviny. Používání nových strojů mělo za následek scelování pozemků, jejich nové jednotné tvary (Lokoč, Lokočová, 2010).

Pěstování brambor ve velkém mělo za následek mnohé vodní eroze. Koryta řek byla zanesena, tím došlo k výstavbě hrází a různých kanálů.

V lesnictví se projevila rostoucí urbanizace. Postupně se ztrácela přirozenost lesa. Převažovala umělá obnova lesa, vznikaly lesy smrkové a vymizely listnaté lesy (Lokoč, Lokočová, 2010).

2.1.6 Krajina v období socialismu

V tomto období prošla struktura krajiny velkými až dramatickými změnami. Příčinu lze hledat v politickém vývoji, ve změně vlastnických poměrů a v přechodu od malovýrobních technologií soukromého hospodaření k socialistické velkovýrobě (Lipský, 2000).

Právě toto období jsem zmapovala v rozhovorech s pamětníky. U některých jsem zaznamenala velký zájem a schopnost poučit se z předešlého období, neboť díky svému věku mohou srovnávat zemědělskou činnost v průběhu svých životů. To, o čem si dříve mysleli, že je správné, dnes vidí jinak. Někteří vzpomínají spíše na změny ve městě, v řemeslných výrobcích a v industrializaci.

Důsledkem kolektivizace vznikla na venkově síť středisek zemědělské výroby, velkokapacitní chlěvy, sila, seníky a další objekty, které měly charakter průmyslových objektů, které byly často na krajích vesnic, kde tak vznikaly nové dominanty krajiny. Dalším důsledkem socialistického hospodaření byla proměna rolníka na zaměstnance bez vztahu k půdě. Soukromý rolník musel mít široké znalosti a řemeslné dovednosti, řadový

zaměstnanec družstva se soustředil pouze na jednotlivé úkony. Snížila se i potravinová soběstačnost domácností na venkově (Lokoč, Lokočová, 2010).

Vlivem socialistického hospodaření se krajina změnila. Byla obhospodařovaná jako v minulosti, ale nebyla již tak udržovaná jako před kolektivizací. Byly sice vytvořeny celistvé, lépe obhospodařovatelné lány, ty byly zároveň nedostupné a chybělo v nich mnoho stabilních ekosystémů. Krajina utrpěla i estetické ztráty. Ztráty pestrosti a členitosti, změnila se na monotónní jednotvárnou výrobní plochu (Lokoč, Lokočová, 2010).

V lesním hospodářství byla snaha o obnovení smíšených lesů. Na okrajích lesů se vysazovaly listnaté stromy. V lesnictví se usilovalo o zavedení mechanizace. Nicméně i přes všechny problémy v lesnictví, jako je například zničení lesních porostů vlivem síry z nedokonalých technologií se dá říci, že v tomto období podíl lesa vzrostl (Lokoč, Lokočová, 2010).

2.1.7 Krajina v současné době

V naší krajině se můžeme setkat s různými typy prostředí. Říkáme jim biotopy, někdy také stanoviště. V překladu to znamená "místa k životu" (Sádlo, Storch, 2000).

Procházíme-li krajinou kolem nás, poznáváme, že prostředí se během naší cesty mění. Na danou skutečnost se můžeme dívat buď jako na plynulou změnu různých faktorů, jako je (např. nadmořská výška, klima, vegetační kryt) nebo ji můžeme vnímat jako mozaiku určitých typů prostředí. Krajina je složitá mozaika, z ptáčích perspektivy můžeme pozorovat mozaiku polí, lesů, měst, vesnic, které jsou opět mozaikou ulic, střeš a parků. Významným a charakteristickým rysem krajiny je heterogenita, tzn. různorodost jejího prostředí. Často na malém úseku se nám vystřídá mnoho rozličných prostředí (Sádlo, Storch, 2000).

Krajina vzniká působením řady přírodních a antropogenních činitelů. Vlivy přírodních činitelů tvoří ryze přírodní krajinu. Vliv člověka vytváří krajinu kulturní. Člověk a jeho činnost patří do nejvýznamnějších činitelů, které ovlivňují proměnu kulturní krajiny velmi rychle. Antropogenní činnost mění krajinný vzhled a strukturu buď přímo (orba, těžba, kácení) nebo

nepřímo (eroze, pedogeneze, sukcese atd.) (Lipský, 2000).

Krajina je komplexní systém, je dynamická a typické je pro ní kombinace prvků přírodních i kulturních (Rochling, 1998).

Zemědělství a urbanizace měly bezpochyby největší vliv na využívání krajiny (Lindenmayer a Fischer, 2007).

Vliv člověka - antropogenní činnost - zásahy a různé aktivity jsou charakteristické pro land use, využívání krajiny. Člověk vždy působí v určitém typu krajinného pokryvu – land cover. Data land use i land cover jsou důležitým podkladem pro management krajiny i krajinné plánování (Sklenička, Skleničková, 2003). Termín krajinný pokryv zahrnuje jak vegetační tak i uměle vytvořený pokryv zemského povrchu (Anderson et al., 1976).

V dnešní době jsme svědky velkých ztrát biologické diverzity. Porušení ekologické stability ovlivňuje negativně reprodukční proces, omezuje využitelnost přírodních zdrojů, půdní úrodnost klesá (Míchal, 1994). Následkem lidské činnosti dochází k devastaci různých biologických společenstev. Příroda bije na poplach, ale kdo poslouchá? Mnoho známých biologů alarmuje lidstvo, že během nejbližších desetiletí může dojít k vymizení mnoha druhů. Největší podíl a hlavním důvodem těchto změn a ztrát je nárůst lidské populace. Lidé ve velké míře spotřebovávají různé přírodní zdroje (dříví, ropu, uhlí, ryby a zvěř) a přeměňují krajinu kolem sebe na krajinu zemědělskou, těžební, stavební, apod. Je dobře známo, že ohrožení biologické diverzity též ohrožuje lidskou populaci. Lidský život je přímo závislý na životním prostředí (Jerskáková, Kindlmann, Primack, 2011).

Různé druhy společenstev jsou ovlivňovány narušováním, disturbancemi, které snižují početnost druhů ve společenstvu. Mezi disturbance patří kromě dramatických změn krajiny v podobě lokálních katastrof, jako jsou požáry, zemětřesení, záplavy, také působení přirozených predátorů (Mihulka, Storch, 2000).

Disturbance přispívá ke vzniku mozaikovitosti krajiny a mozaikovitost krajiny opět utváří a udržuje rozmanitost druhů. Mnohé prostředí tvoří mozaika různě starých porostů. Vlivem disturbance, která postihuje jednotlivé části mozaiky, vznikají volné plochy, na nichž může probíhat sukcese, které mohou odstartovat obnovu společenstev.

Mozaikovitost krajiny a prostředí nemusí být vždy tvořena pouze razantními zásahy, ale i vnitřními procesy. Většinou se však jedná o jejich kombinaci (Mihulka, Storch, 2000).

Krajina má svou paměť. Jsou to chvíle poznání, kdy v některém místě se náhle objevuje něco, co má spojitost s minulostí, ať už se jedná o les, horu nebo jinou část krajiny. Najednou objevíme něco, co se zdá jako přirozený prvek současnosti, ale postupným odhalováním zjistíme, že nás jednotlivé odhalované části zavedou hlouběji do minulosti (Schama, 2007).

Podle Szabó (2010) jsou pojmy ekologie a historie vzájemně propojeny. Historie nám pomáhá hledat řešení některých ekologických problémů a poučit se z předešlých chyb.

2.1.8 Vnímání krajiny

Pojem krajiny popisuje mnoho definic. Každá z nich je něčím odlišná. Například dle Krauklis (1998) krajina slučuje přírodní i člověkem vyvolané faktory, které charakterizují povrch země.

Pokud vyslechneme určitý počet lidí, získáme mnoho různých pohledů a přístupů ke krajině. Každý takový pohled je výsledkem vnímání krajiny oslovenými jednotlivci. Je možné je rozřadit na estetické, odborné, kulturní, morfologické a umělecké (Forman, Godron, 1993).

Krajině nemůžeme porozumět pouze tím, že její části podrobíme různým analýzám. Můžeme ji pochopit celostním přístupem, který zahrnuje všechny vazby, procesy a principy (Trpáková, 2013). Krajina je dle Trpákové (2013) stabilním prostředím pro její individuální a společenské vnímání. Toto vnímání pak vytváří určitou zkušenost, dle které je tato krajina přetvářena nebo chráněna (Trpáková, 2013).

Princip krajinných změn je zčásti dán její stabilitou. Při disturbanci dochází ke změnám. Rychlost změn je v každé krajinné složce jiná. Silné disturbance mohou způsobit i celkový zánik různých plošek, slabší disturbance vedou ke vzniku více krajinných plošek. Pokud struktura krajiny není narušena, vede ke stejnorodosti krajiny. Její narušení vede k

různorodosti (Forman, Godron, 2013).

Krajinné změny jsou ovlivněny do jisté míry antropogenními činnostmi. Správný pohled na pojem kulturní krajina je podle Sádla a kol. (2008) skutečnost, že se člověk a příroda vzájemně doplňují, prolínají. Kultura se objevuje všude tam, kde se vyskytuje člověk, to však nezakládá ještě kulturní krajinu. Malé ovlivnění člověkem neznamená mnoho (Sádlo a kol., 2008).

Nekulturní chování člověka se projevuje např. v průběžném zahlazování historických stop, v mazání krajinné paměti. Jedná se o necitlivé zásahy člověka do krajinných složek, např. tím, že dotyčný objekt zničíme, nahradíme jiným nebo mu opatříme novou identitu. Je to chování nezodpovědné až vandalské. Historický vývoj je uvedeným chováním nečitelný (Sádlo a kol., 2008).

2.2 Historie města Březnice

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1224. Ve 14. století bylo známo těžbou stříbrných rud. Městečkem je od roku 1327, roku 1575 byla povýšena na město (Archiv SOKA Tábor, 1925).

Původní jméno dle lidové tradice dostala Březnice od množství bříz, které zde hojně rostly na stráních. To je ovšem pouhá domněnka. Také se traduje, že název mohl vzniknout podle rýžování („břížení“) zlata, jež se zde vyskytovalo v hojné míře (Žák, 1924).

Dříve bývala Březnice rytířským statkem, se zámeckou kaplí (Archiv SOKA Tábor, 1925). Datace vzniku osady je ale neznámá.

Město Březnice se nachází na pravém břehu řeky Vlčavy. Okolní krajina je v průměrné nadmořské výšce 480 m.n.m.

Dominanty města jsou březnický zámek a kostel sv. Ignáce z Loyoly, které jsou od sebe odděleny řekou Vlčavou, jejíž dva břehy jsou spojeny starým kamenným mostem. Zajímavostí je též židovská čtvrť Lokšany.

2.2.1 Bozeň

V období válek vznikla potřeba budovat valové ohrady na příhodných místech, buďto v údolích při vodních tocích nebo na prudkých svazích. Ohrada podobného druhu je hrad u Dobré Vody na vrchu Hradiště (dnes Šance) nad řekou Vlčavou (Žák, 1924). Celé hradiště Bozeň je kruhovitého tvaru a jeho vznik datujeme do období přelomu starší a mladší doby železné. Má rozlohu asi 1,5 ha, do dnešní doby se zachovaly vysoké valy, z vnějšku 6-8 m, z vnitřku 3-4 m. Součástí hradiště je vyhloubená jeskyně ve skále (Czech Tourism, 2015).

Kde přesně se tento hrad nacházel, není známo, ani archeologové si nejsou jisti. Dle lidového vyprávění se Bozeň nacházel na rulovém návrší zvané Šance (511 m.n.m.), které leží jihozápadně od Březnice nad soutokem řeky Vlčavy s Mlýnským potokem (Fürst, Kozlík, 2005).

2.2.2 Stražiště

Dalším opěrným bodem, který se rozkládá nad řekou Vlčavou je Stražiště. Dominantou tohoto místa je kostelík, který je vidět z dalekého okolí. Tato krajina je často vzpomínaná zdejšími obyvateli. Je to opravdu malebný kraj, zvláště Dobrovodské údolí, zachycován často na malířská plátna (Fürst, Kozlík, 2005).

V tomto krásném prostředí trávilo chvíle odpočinku mnoho známých osobností, zakladatel Sokola, Dr. Miroslav Tyrš, dramatik Ladislav Stroupežnický (dle lidové tradice ho právě zvony stražišťského kostelíka inspirovaly k napsání „Našich furiantů“), spisovatel MUDr. Thomayer a Luděk Archleb. Z krásy okolní krajiny čerpali též malíři Ludvík Kuba, již zmiňovaná Anna Sequensová, která do Dobré Vody jezdila více než 40 let, Alois Moravec i Bohumil Ulrich (Fürst, 2006).

V okolí stražišťského kostela jsou patrné obrysy dnes již slehlých valů. Původní kostel byl dřevěný, později byl nahrazen gotickou stavbou, dnes je tato stavba spíše barokního slohu (Dvořák, 2013).

2.2.3 Švédský most

Původně se nacházel pod příkrou strání Stražiště v údolí říčky Vlčavy. U lávky je možné všimnout si ještě dnes na levé straně nakupených kamenů. Je to zbytek legendárního Švédského mostu, který patřil k unikátům barokního stavitelství (Fürst, Kozlík, 2005).

Z korespondence hejtmána orlického panství Eckerta kněžně Ernestině z Eggenbergu vyplývá, že baron Jan Josef z Újezda chtěl postavit v Dobré Vodě přes potok most, aby mohl chodit pohodlněji na mši do kostela na Stražišti. Lze tedy bezpečně určit dobu vzniku stavby (1715) a současně i vysvětlit neobvyklý tvar mostu. Ostrý oblouk umožnil, aby stavbou byla znemožněna jízda povozem, pěší však mohli pohodlně přecházet po kamenných schodech, umístěných ve středu mostu. Most se stal unikátní stavbou a v posledních letech byl památkáři zařazen mezi přední technické pozoruhodnosti Středočeského kraje (Fürst, 2006).

Tento most kdysi nechyběl na žádné pohlednici z Březnice. Bylo podniknuto několik kroků k záchraně této stavby, provedení důkladné opravy však znemožnil zákaz používání cementu na nedůležité stavby v období druhé světové války. Tato stavba postupem času chátrala a nakonec se zřítily v minulém století při jarních záplavách (Fürst, 2006).

2.2.4 Lázně Dobrá Voda

Na druhém břehu se nachází obec Dobrá Voda. Dnes už jen málokdo ví, že zde byly známé lázně. Zdejší železitý pramen si poutníci nabírali do lahviček a uctívali ho jako zázračnou „Magdalénskou vodu“, která byla svedena z několika pramenů do studny. Nad touto studnou byla vystavěna barokní osmiboká kaple. Konávaly se tu slavné poutě, vždy po 21. červenci.

Nedaleko kaple byla postavena lázeňská budova, kde se hosté léčili pomocí koupelí od kožních nemocí, vyrážek a bolestí svalů. Zajímavé bylo, že voda byla do lázní z kaple přečerpávána ručně (Dvořák, 2013).

Vlivem modernismu a racionálního smýšlení tyto lázně zanikly.

Léčivost zdejší vody byla zpochybněna a zájem veřejnosti tím poklesl, což vedlo k jejich zániku (Dvořák, 2013).

2.2.5 Hrochův Hrádek

Kousek dál, po proudu Vlčavy, směrem na Nestrašovice, v zatáčce na pokraji lesa, se nachází zřícenina Hrochův Hrádek, kdysi raně gotická tvrz. Tento bod zřejmě v minulosti plnil obrannou funkci dálkové obchodní cesty, která vedla naším krajem podél řeky Vlčavy dále do jižních Čech. Naprostou zajímavostí je, že uprostřed rozvalin vedou kolejnice železniční trati Zdice – Protivín. Většina Hrochova Hrádku byla při budování trati zbořena a materiál byl použit na stavbu zdejšího viaduktu (Dvořák, 2013).

Správci březnického kraje se nazývali Buzici – zřejmě podle názvu Bozeň. Tento rod vládl v oblasti Brd a Podbrdská. Nejstarší sídlo rodu Buziců se nachází nedaleko Bozně, ve městě Březnice. Stejně jako Bozeň mělo toto sídlo kruhový půdorys, ten se kupodivu nezměnil ani vlivem změn v průběhu let a byl respektován všemi staviteli, kteří tuto tvrz změnili na zámek (Dvořák, 2013).

2.2.6 Kamenný most v Březnici

Oba břehy řeky Vlčavy spojuje jeden ze symbolů města Březnice, kterým je starobylý kamenný most. Tento most, na rozdíl od Švédského mostu, stále stojí. Je postaven ze tří kamenných oblouků a z východní strany má dlouhou nájezdní rampu. Na mostě jsou umístěny pískovcové sochy, jedná se o Ukřižování – Golgota, Panna Maria Bolestná, sv. Dismas a sv. Jan Nepomucký. Tyto sochy jsou umístěny na obou koncích mostu na pilířích. Tento most spojuje dvě dominanty města. Na jedné straně zámek s parkem – bývalá renesanční zahrada, na druhé straně kostel sv. Ignáce z Loyoly (Dvořák, 2013).

2.2.7 Kostel sv. Ignáce z Loyoly

Děkanský kostel stojí na východní straně náměstí, je zasvěcený sv. Ignáci. Je postaven v barokním slohu, má dvě štíhlé věže, mezi nimiž je socha sv. Václava. Každá věž má dva výklenky, ve kterých jsou umístěny sochy českých patronů. Tento chrám byl postaven v 17. století, mistry Karlem a Martinem Luragem. Nad hlavním vchodem do vnitřku kostela visí obraz zakladatele chrámu Přibíka Jeníška z Újezda a jeho ženy Ludmily, rozené Talmberkové. Pod kostelem je jezuitská hrobka, která je nyní nepřístupná (Siblík, 2014).

Vedle kostela byla postavena Jezuitská kolej s gymnáziem a seminářem (Siblík, 2014). V té době bylo toto gymnázium velmi významné. Studovali zde žáci z dalekého okolí, zejména ze šlechtických a bohatých rodin. Po zrušení jezuitského řádu a jejich latinských škol utrpěla Březnice ztrátu, domácí žáci – hoši, již nemohli studovat v domácím prostředí (Žák, 1928).

Kostel sv. Ignáce ovšem nebyl jediným a prvním Březnickým kostelem. Jeho předchůdcem byl kostel sv. Mikuláše, který stál přímo na náměstí mezi hostincem „Na Zelené“ a hostincem „U Černého koně.“ Ten byl zbořen v roce 1788 (Hofmeister, 1928) a nyní po něm je jen malá památka v podobě kamenné destičky s křížem vpravené do současné dlažby na náměstí.

2.2.8 Židovské ghetto Lokšany

Jedná se o velmi významnou oblast města Březnice a svým způsobem velkou pozoruhodnost. Vzniklo v roce 1726, před tímto datem byli židé rozptýleni po celém městě. Zájmem místodržících roku 1726 bylo zmenšit počet židů a separovat je do uzavřených ghett. Vyšel patent, císařský příkaz, aby židovské domy byly odděleny od křesťanských (Fürst, 2006).

Své dosavadní domy daly výměnou lidem žijícím v místě Lokšan a po dostavění Synagogy, školy a dalších domů došlo k přesunu židů do této čtvrti.

Domy byly očíslované římskými číslicemi a toto číslování se zachovalo dodnes. Domů bylo 22. Ghetto bylo od města odděleno jednou branou. Svobodu přinesl židům až rok 1878 (Fürst, 2006).

2.2.9 Zámek

Březnický zámek byl původně hradem. Vznikl ve 13. století, kdy byl na břehu řeky Vlčavy postaven zpočátku jako opevněná gotická tvrz. Měla také kruhovitý půdorys, stejně jako hradiště Bozeň. Kupodivu tato dispozice byla respektována všemi stavebníky, kteří v průběhu staletí tuto tvrz přestavěli na zámek. Později byla, tehdy ještě tvrz, rozšířena o opevnění s vodním příkopem, který byl napájen ze zdejší řeky, kolem byly postaveny hradby s baštami. Tím se tvrz proměnila v pevný gotický hrad. Za vlády Jiříka z Lokšan prodělala stavba nejvýraznější proměnu. Středověká pevnost se proměnila v renesanční sídlo. Jeho fasáda byla opatřena motivy psaníček, na zdejším zámku to bylo zřejmě poprvé v Čechách (Dvořák, 2012).

Březnický zámek si dochoval tuto podobu do dnešní doby, včetně hradby a kruhovitých bašt. Je zasazen do malebného parku s památnými stromy a jezírky a je vyhledávaným místem k relaxaci a odpočinku.

3. Cíle

Hlavním cílem mé práce je porovnat skutečné změny ve vytipovaném území s vnímáním těchto změn starousedlíky.

Analýzu budu provádět na základě:

- objektivních zdrojů
  - mapové podklady
    - stabilní katastr 1830
    - letecké snímky
    - současné ortofotomapy
  - písemné podklady

- rozhovorů s pamětníky
  - starší generace 70 – 80 let

  - mladší generace 20 – 30 let

Zjištěné údaje z objektivních zdrojů porovnáám s výpovědi pamětníků, kteří v tomto regionu žijí. Tyto názory budu konfrontovat s mladou generací.

4. Popis zájmového území

Březnice je město ležící na hranici mezi Středočeským a Jihočeským krajem. Katastrální výměra Březnice je 1946 ha, počet obyvatel 3555 (k datu leden 2016). Vždy se jednalo o významnou zemědělskou krajinu.

V okolní krajině města Březnice se vyskytují kopce z různých světových stran, jedná se o Stráž, blízké Stražiště a Vinice. Tyto body, ačkoli nejsou velké nadmořské výšky, sloužily v minulosti k ochraně města, neboť z nich byl daleký rozhled do okolí (Fürst, Kozlík, 2010).

Březnice mě zaujala svou různorodostí. Březnicko se nachází v oblasti jihozápadních Brd.

Z pamětní knihy obce Březnice z roku 1925 vyplývá, že zdejší kraj byl nazýván Božeňsko. Je zaznamenáno, že se rozkládal kolem říčky

Božes – na horním toku nazývána též Kotelský potok, u Březnice je to řeka Vlčava a na dolním toku u Mirovic se jedná již o řeku Skalici. V okolí leží rozsáhlé pohoří Brd (Dvořák, 2012).

Území leží ve Středočeské Pahorkatině, celek Benešovská pahorkatina. Vyskytují se zde hlinité až hlinitopísčité sedimenty (AOPK ČR, 2016).

Po geologické stránce spadá vytipované území do oblasti českého masivu. Z větší části toto území zaujímají především horniny, které mají žulovitý charakter. V půdách převládají převážně kyselé až neutrální horniny, na jejichž podkladě vznikají mělké, lehké půdy s menší úrodností (OÚ Příbram, 1998).

Horniny tvoří především hlína, písek a štěrk, tzv. nezpevněný sediment (ČÚZK, 2013).

Díváme-li se na březnickou přírodu, nutně vnímáme i stavby, které zachycují sounáležitost s místními obyvateli. Krajina je však něco, co nás uchvacuje. V krajině si můžeme odpočinout od všech typů starostí, krajina uklidňuje i uzdravuje.

Březnická krajina byla a je tak krásná, že se stala inspirací pro mnohé malíře i spisovatele, např. pro malířku Annu Sequensovou, pro malíře Ludvíka Kubu či spisovatele Ladislava Stehlíka (Fürst, Kozlík, 2010).

Březnickou krajinu nejlépe vyzdvihují slova básníka Ladislava Stehlíka: *„Jako líbezný předzpěv k našemu putování nás osloví zelená a rezná krása krajiny březnické. Z východu přináší usmání tochovických rybníků, budovaných už ve třináctém století benediktiny z kláštera ostrovského, jižněji obzor je poznamenán červenou bání Stražiště, v jehož blízkosti stával v knížecích dobách roubený hrad Božeň, sídlo župy božeňské a nad hudčickými lomy se zvedá zalesněný vrch Hradec, kde ještě dnes nalézáme zbytky valů a božiště, které jsou nejstarší památkou na slovanské obyvatelé této krajiny.“*

Město Březnice je starobylé. Jeho původ je zřejmý z faktu, že střed města tvoří památková zóna (Fürst, Kozlík, 2010).

Samotné náměstí prošlo celkovou rekonstrukcí, břeh řeky Vlčavy revitalizací nábřeží, v židovské čtvrti Lokšany byla zrekonstruována synagoga, u kostela sv. Ignáce z Loyoly byla opravena bývalá Jezuitská kolej.

Březnice je též nazývána jako brána do jižních Čech. Ač spádově

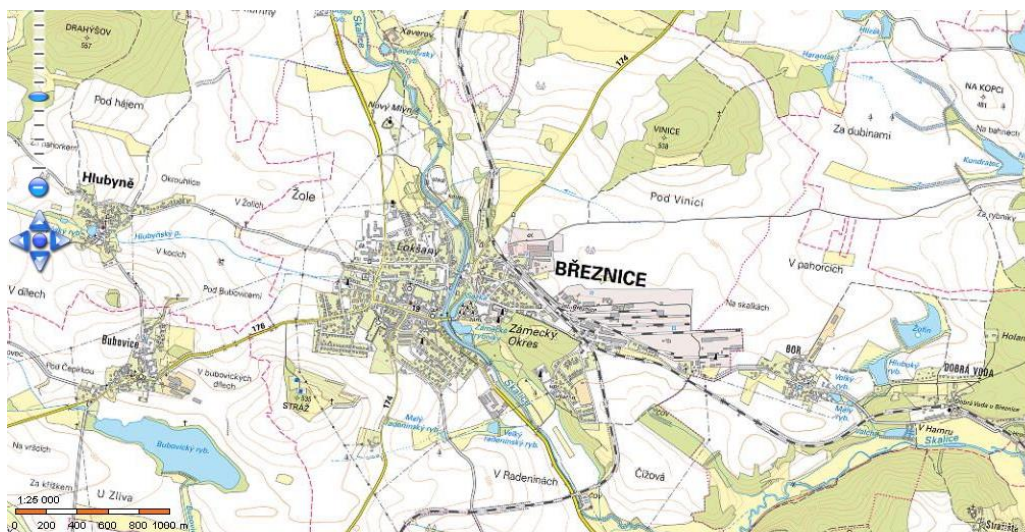
patří do Středočeského kraje, nedaleko za obcí Počaply, je hranice mezi Středočeským a Jihočeským krajem.

Během mapovaného období prošlo jak město, tak i okolní krajina početnými změnami. Na tyto změny mají různé názory i lidé zde žijící.

5. Metodika

5.1. Lokace území

Pro mou bakalářskou práci jsem si vybrala obec Březnice a její okolí. Město Březnice se nachází v okrese Příbram ve Středočeském kraji, asi 17 km jižně od Příbrami. Žije zde 3 555 obyvatel. Rozloha města je 1946 ha. Souřadnice města Březnice jsou: $49^{\circ}33'28''$ s. š., $13^{\circ}57'2''$ v. d. (Město Březnice, 2016).

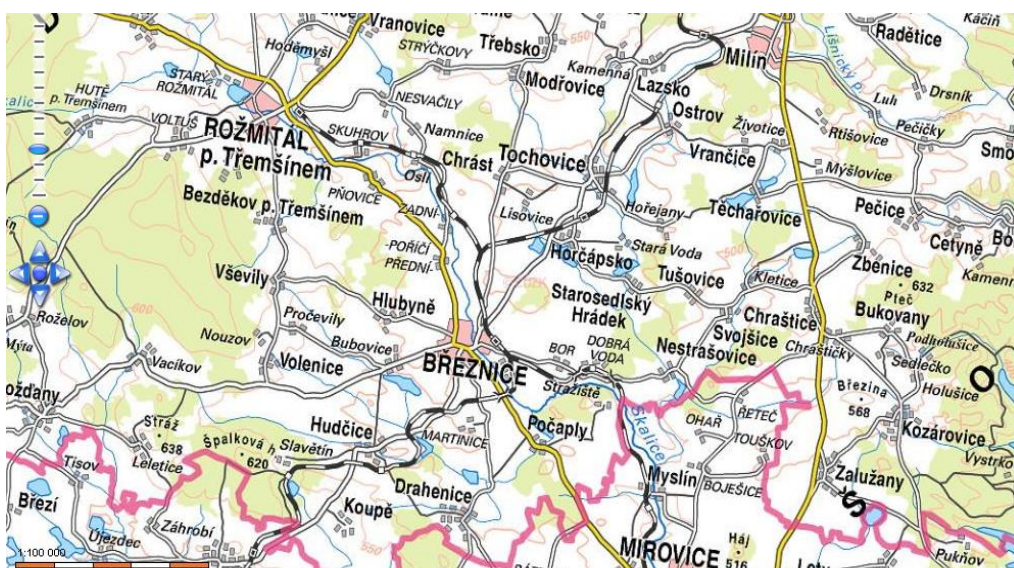
Snímek č.1- mapa Březnice a okolí 1:25 000

ČÚZK 2013

Předmětná oblast březnicka se skládá ze šesti částí, které se nacházejí na čtyřech katastrálních územích:

- Březnice, k.ú. Březnice;
- Bor, k.ú. Bor u Březnice;
- Dobrá Voda, k.ú. Bor u Březnice;
- Martinice, k.ú. Martinice u Březnice;
- Přední Poříčí, k.ú. Přední Poříčí;
- Zadní Poříčí, k.ú. Přední Poříčí (Město Březnice, 2016).

Oblast Březnice je mi důvěrně známa, prožila jsem zde své dětství. Je zde mnoho lesů, jehličnatých i smíšených, ve kterých pramení různé malé potůčky. Pamětníci zdejší krajiny mi nejsou neznámí. V mém příbuzenstvu je několik soukromých zemědělců, kteří pamatují soukromé zemědělství v období první republiky, následnou kolektivizaci a dnes znovu soukromě hospodaří na restituovaných pozemcích.

Snímek č. 2 – mapa Březnice a okolí 1:100 000

ČÚZK 2013

5.2 Podklady

Základním pramenem pro získávání dat o změnách ve vytipovaných lokalitách jsou mapy stabilního katastru. První vyhotovení byla ve formování A3, v měřítku 1:2880. Stabilní katastr předkládá podrobný podklad, který je dobře zachovalý. Slouží jako výchozí materiál pro různé práce o detailním vývoji krajinné struktury v uplynulých cca 160 letech (Lipský, 2000).

Mapy stabilního katastru sloužily k zjišťování výměry pozemků i k mapování administrativních údajů. U každého pozemku byl uveden údaj vlastníka, jméno, domovní číslo a číslo parcelní. Každá budova byla vyznačena jinou barvou – zděné červeně a dřevěné žlutě. I krajinné prvky byly vyznačeny barevně. Vodstvo modrou barvou, travní porosty zelenou a lesy šedou tmavou barvou (Lipský, 2000).

Pro analýzu změn v Březnici jsem použila skicu stabilního katastru z roku 1830, která má 6 základních otisků. Jednotlivé otisky jsem porovnávala s ortofotosnímky ze současné doby. U některých černobílých ortofotomap se náročně identifikují druhy jednotlivých plošek, z tohoto důvodu jsem pro analýzu a identifikaci krajiny použila uvedené skici ze Stabilního katastru. Zjištěné změny popisují v kapitole: Analýza změn krajiny z mapových podkladů a leteckých snímků, z literárních pramenů a z rozhovorů.

Dalšími pomocníky v orientaci v terénu a především pro účely vedení vojenských operací jsou vojenské mapy. Území našeho státu bylo mapováno od třicátých let 20. století a probíhalo většinou pro armádní účely. Tato činnost byla přerušena válečným obdobím. Po válce bylo obnoveno a byly pořizovány nové letecké snímky, již mnohem kvalitnější (Lipský, 2000).

Současné mapy o stavu krajiny a jejím využití jsou velmi cennými podklady pro sledování krajinných změn. V ČR máme k dispozici mnoho topografických a základních map velkých a středních měřítek. Mapy velkých měřítek jsou důležitou pomůckou pro zpracování různých revitalizačních projektů a pozemkových úprav. Mapy středních měřítek jsou barevné a přehledné, vyhotovují se v různých měřítkách 1:10 000 – 1: 200 000 (Lipský, 2000).

Pro přesnější dataci vývoje krajinné struktury jsou k dispozici letecké snímky, které poskytují data o tvaru, velikosti a o uspořádání pozemků. Na rozdíl od map jsou objektivním a přesným dokladem o stavu krajiny v určitém období (Lipský, 2000).

Analýzu změn krajiny ve vytipované lokalitě jsem prováděla z objektivních zdrojů a z rozhovorů s pamětníky.

Údaje o využití krajiny jsem čerpala z mapových podkladů, z českého úřadu zeměměřičského, katastrálního a statistického. Využila jsem hlavně podkladové mapy, historické letecké snímky (historická ortofotomapa CENIA 2010) a současné ortofotomapy (Český úřad zeměměřičský a katastrální). Statistické údaje jsem též použila z databáze LUCC Czechia. Rozhovory s pamětníky jsem porovnávala s výpověďmi mladší generace. Některé změny jsou zaznamenány i v dochovaných literárních zdrojích o Březnicku. Zaměřila jsem se na proměny krajiny za posledních 70-100 let, které zahrnují jak období soukromého hospodaření, tak i následnou kolektivizaci. Dotkla jsem se rozvoje techniky, která měla rozhodný vliv na proměnu krajiny a také vliv na pokles pracujících jedinců v zemědělství.

5.2.1 Ortofoto snímky dobové i současné

Pro analýzu změn na Březnicku a okolí jsem použila ortofotosnímky z roku 1938, 1952, které jsou dostupné prostřednictvím volně dostupných prohlížečích služeb ČÚZK, dále ortofotosnímky z portálů CENIA a geoportal. Tyto snímky porovnávám se snímky ze současnosti.

5.2.2 Mapy

Pro přiblížení popisovaného území a pro orientaci geologického podloží jsem použila mapy stabilního katastru a katastru nemovitostí, které jsou volně dostupné na prohlížeči ČÚZK a geologické mapy, česká geologická služba. V předložené bakalářské práci jsem použila pro upřesnění polohy a

rozlohy města Březnice mapy pozemkového katastru v měřítkách 1:100 000 a 1:25 000. Použila jsem více letecké snímky, které přesněji dokladují stav krajiny v daném období.

5.2.3 Kroniky

Pomůckou v orientaci historie popisovaného celku jsou též kroniky – Pamětní kniha obce Březnice 1925 a různé historické regionální prameny – Přílohy věstníku městské spořitelny v Březnici „Naší mládeži“ (1924-1939), které byly zapůjčeny v Městském muzeu v Březnici.

5.2.4 Výpovědi pamětníků – sociologický průzkum

O změnách v naší krajině jsem hovořila převážně s březnickými rodáky, kteří své dětství prožili přímo v Březnici nebo v blízkém okolí. Všichni respondenti souhlasili s uvedením svých jmen pro potřeby předložené bakalářské práce. Vytipovala jsem si pamětníky převážně ve věku 70 a více let. Někteří z nich za období jejich života zažili soukromé hospodaření, následnou kolektivizaci socialistického období a nyní i nadále soukromě hospodaří na restituovaných pozemcích nebo takto pomáhají svým potomkům. Jejich výpovědi jsem srovnala i s názory mladší generace v mém věku.

Rozhovory byly provedeny s 8 respondenty.

- Doktor filozofie a regionální historik pan PhDr. Jaroslav Kozlík (78 let), bývalý starosta města Březnice, píšící kronikář města.
- Mgr. Marta Kozlíková (75 let) dlouhodobá obyvatelka osady Stražiště, které je historicky významným bodem v březnické krajině.

- Stanislava Veselá (75 let) dětství prožila v rodině soukromého zemědělce.
- František Štván (72 let) dětství prožil v rodině soukromého zemědělce, následná kolektivizace vše zabavila, v současné době opět soukromě hospodaří na 160 ha.
- Pan Pavlík (91 let), celý život prožil v Březnici. Nikdy nehospodařil ani nepracoval v zemědělství. Mnohé si pamatuje z městských infrastrukturních změn.
- Zdeňka Hybšová (84 let) rodačka z Březnice, nepochází z rodiny zemědělce, má velký přehled o živnostech a živnostnících z tehdejší doby.
- Lucie Macháčková (20 let) březnická rodačka, studentka zemědělské univerzity.
- Zdeněk Hrušovský (27 let) březnický rodák, brigádně vypomáhal na polích soukromého zemědělce.

V rozhovorech s vytipovanými respondenty analyzuji změny v hospodářství, krajiny kolem Březnice jako takové. Zachycuji změny v úbytku nebo příbytku lesů, luk, remízů, vodních ploch a také infrastruktury. Pohledy lidí různých generací jsou středem bakalářské práce.

Každý člověk je individuální jedinec a pohled každého člověka na danou situaci a změny v okolí je jiný. Rozdílné úhly pohledu oslovených lidí shrnuji v závěru mé práce.

6. Analýza změn krajiny z mapových podkladů a leteckých snímků, z literárních pramenů a z rozhovorů.

Tuto analýzu jsem se rozhodla předložit v jednotlivých kapitolách, které jsem rozdělila na krajinné biotopy. Předložená analýza se týká krajiny kolem Březnice a území, která jsou dobově velmi důležitá a která jsou nejdůležitějšími orientačními body v této krajině.

Analýza krajinných změn byla provedena v období cca posledních sta let. Použila jsem pro ni hlavně dobové snímky a ortofotomapy dostupné na portálu nahlížení do katastru nemovitostí. Ty jsem pak srovnala s písemnými podklady, které jsem měla k dispozici. Jsou to literární zdroje různých historiků, kteří o naši krajině zaznamenávali různá fakta písemnou formou. Jedná se nejenom o různé zápisy z kronik, ale i o knihy autorů, kteří byli s březnickou krajinou a s městem jako takovým nějakým způsobem spojeni.

Tuto metodiku jsem doplnila hlavním zdrojem analýzy změn, rozhovory s pamětníky.

6.1. Lesní dřevinné porosty

Lesy jsou důležitou krajinnou složkou a dominantou, která určuje vzhled krajiny. Skladba lesů se dělí dle klimatických a půdních podmínek, tam kde jsou obydlené krajiny je rozloha lesů i jejich druhová skladba ovlivněna lidskou činností (Mezera a kol., 1979).

V minulosti bylo celé území České republiky pokryto listnatými a smíšenými lesy, ty se v současné době změnilly převážně na smrkové monokultury (Braniš, 1997).

V okolí Březnice máme lesy menších ploch, nejedná se o velká zalesněná území. Ty začínají nedaleko v Brdech. Z dostupných zdrojů jsem v této oblasti nezaznamenala velké změny. Na snímcích č. 7 a 8 (Výsluní 1952 a 2013) vidíme stejnou plochu lesních porostů. Změna, která je z těchto snímků patrná, se týká zástavby rodinnými domy, tato zástavba však nevznikla na úkor vykácení lesa, ale na úkor zastavění zemědělské půdy. Snímek č. 11 a 12 nám krásně mapuje mírné zalesnění v okolí kopce Stráž, kde po pravé straně

můžeme pozorovat zalesnění zemědělské půdy a zalesnění samotného vrchu.

Ze snímků č. 15 a 16 (krajina mezi Březnicí a obcí Hlubyně-2km od Březnice) můžeme konstatovat, že oba snímky z roku 1937 i 2013 nám ukazují stejné zalesnění krajiny.

Oslovení pamětníci neuvádějí dramatické změny v odlesnění. Pan Kozlík uvedl, že na Šancích za obcí Počaply bylo uprostřed lesa pole, které se zalesnilo, protože se k němu nedostala žádná technika. Do obecních lesů byl volný přístup, lidé tam chodili a dělali různé průřezy a les čistili. Potom měli povoleno něco si vykácet a vzít si dřevo domů. (vzpomínka paní Veselé).

Ze všech zatím provedených rozhovorů vyplývá, že všichni dotazovaní potvrdili mírný příbytek lesů nebo setrvání stavu lesního porostu. Je to jeden z ekosystémů, který v okolí Březnice nevykazuje za posledních 70 let úbytek. Lesních porostů spíše přibýlo. V současné době se jedná spíše o lesy jehličnaté. Historie nám ukazuje, že dříve tvořily lesy velkou část kulturní krajiny, jednalo se spíše o lesy smíšené, které v současné době vystřídaly lesy jehličnaté. Zástupci mladší generace neudali žádné úbytky ani příbytky lesních porostů. Lesy mají rádi jako místo k relaxaci a odpočinku, chodí tam na houby a se svými psy. Starší generace vzpomíná na lesy jako na důležité ekosystémy, o které se do jisté míry starali, čistili je, chodili je vysazovat a lesy jim poskytovaly dřevo a také úkryt před sluncem při pracích na poli, byly zde studánky, ze kterých pili.

Dřevo je důležitá surovina, která se používá ve stavebnictví, pro výrobu papíru a také jako palivo. Lidskou činností v porovnání s historickými údaji zmizela značná část zalesněných ploch (Tola, 2005).

V této chvíli bych se ráda zmínila o důležitém závodě na zpracování a impregnaci v Březnici, o akciové společnosti Sublima. Byla založena v roce 1931, jako závod pro zpracování a hlubokou impregnaci dřeva. Rozloha závodu byla 11 ha. Ve své době to byl významný podnik. Nutno zdůraznit, že zcela opomíjeny byly po dobu existence tohoto závodu otázky vlivu výroby na životní prostředí. Nikoho nezajímalo dopad impregnačních látek na zdraví lidí, znečišťování půdy a vody. Ze Sublimy tekla znečištěná stoka od impregnačních látek kolem zámecké obory, přímo do řeky. Nikdo to neřešil téměř 40 let, až po roce 1970 byla vybudována jednoduchá čistička (ŽÁK, 2005). Uvádím citaci Jaroslava Žáka z díla Zapomenutá výročí- 70 let Sublimy,

akciové společnosti pro hlubokou impregnaci dřeva: „*Musím přiznat, že jsme si s tím tehdy nelámali hlavu, o problémech znečištění životního prostředí jsme nepřemýšleli. Obecně vzato byli jsme ekologicky nedovzdělaní. Pokud existovaly předpisy, tak se nedodržovaly. Nadřízení to trpěli, protože hlavní povinností bylo plnit plán.*“

Nutno ještě dodat, že tento závod byl postaven na úrodných polích mezi Březnicí a Borem u Březnice. Na tuto skutečnost vzpomíná pan Kozlík i paní Kozlíková. Paní Kozlíková tvrdí, že Sublima byla jedním z velkých zdrojů znečištění vod, naopak pan Kozlík poukazuje na čističku, která znečištění zabraňovala. Z dobové literatury je jasné, že mají pravdu oba.

Shrnutí:

Území okresu, do kterého Březnice spadá, je značně členité a necelou polovinu hospodářských ploch tvoří lesy. Katastrální území Březnice nemá souvislé lesní porosty, spíše se jedná o menší lesní plochy. Ze snímků č. 11 a 12 je patrné, že k zalesnění došlo na kopci Stráž, pouze u snímků, které mapují Vinici a Stražiště (snímek č. 17 a 18) došlo postupem doby k prořezávkám a velmi mírnému úbytku lesních porostů, je zde možno pozorovat malé holiny uprostřed lesa. Pamětníci uvádějí, že rozloha okolních lesů se viditelně nezměnila. Dle databáze LUCC Czechia lesních porostů kolem Březnice přibýlo. Statistická výměra lesa v celé ČR se téměř nezměnila a zůstala celkem stabilizována. Proběhlo sice dílčí zalesňování zemědělské půdy, ale naproti tomu byly provedeny i mírné lesní zábory půdy pro výstavbu.

6.2. Nelesní dřevinné porosty a liniová vegetace

Při srovnávání dobových snímků ze současnosti a z padesátých let jsem zjistila, že došlo spíše k příbytku vegetací kolem rybníků, řeky Vlčavy a podél cest, které zůstaly zachovány. Některé liniové vegetace zmizely z důvodu vymizení některých polních cest.

Na skutečnost, že krajinná struktura se za posledních 70 let výrazně zjednodušila, poukazují také pamětníci. Zmizela většina polních cest, křovin a zmizela též rozptýlená zeleň.

Paní Veselá poukazuje na to, že celkový ráz kolem vesnice je

stejný, z krajiny však zmizely polní cesty, meze, hlavně proto, že dříve byla krajina rozčleněná na jednotlivá políčka. Po kolektivizaci se pole scelila a tím zmizely i úvozové a polní cesty, kolem kterých byly keře a různé dřevinné porosty.

Paní Kozlíková říká:

„Většinou mezi poli byla jedna hlavní cesta, např. cesta ze Stražiště do Myslína, a dnes je tam jen kousek cesty, jen na tzv. Hlinišťě, tak tomu říkáme, protože je tam hlinitá půda. Pak je tam dlouhé pole od Šancí až k trati. Od Myslína, kousek cesty, kde zůstal jen kříž, jinak se tam již nikdo nedostane a dřív to bylo celé průchozí. Lidé tam mohli projet i z Myslína i ze Stražiště. Tím zmizely křoviska a remízky, které byly útočištěm pro koroptve a jiné živočichy. To je škoda. (Kozlíková, 75 let)

Pan Štván se zmiňuje, že díky převodu luk do orné půdy ubylo i jednotlivých stromů, které ustoupily většinou scelení polí. Uvádí, že zrušení remízku šlo nejprve bez problémů, ale později se začaly tyto kroky více hlídat. Meze byly dříve ohraničením pozemků, dle velikosti parcel. Ve svažitéjším terénu se nacházely meze velké, ty působily proti případnému splavení půdy. V rovinném terénu byly meze velikostně omezeny tak, aby tvořily právě hranice pozemku. Meze také řešily dostupnost jednotlivých pozemků. Pan Štván také uvedl, že meze byly orientačním bodem pro koroptve a útočiště pro čmeláky.

Z jeho pohledu zmizelo mnoho porostů z cest, které byly rozorány a tím ubyly různé druhy živočichů. Jako první uvádí koroptve, bažanty, zajíce.

Shrnutí:

Dle dobových snímků a dat z LUCČ Czechia je patrný mírný nárůst liniové vegetace a nelesních dřevinných porostů. Pamětníci uvádějí pokles těchto polopřirozených biotopů a zrušení migračních tras pro mnohé živočichy.

6.3. Orná půda

Jedna z nejviditelnějších a nejmarkantnějších krajinných změn ze sledovaného období je scelení orné půdy a vymizení jednotlivých malých polí, některých polních cest, remízů a mokřadů, které jednotlivá políčka oddělovala a tvořila původní mozaikovitost krajiny. V celkovém měřítku dle databáze LUCC Czechia orné půdy ubylo. Od roku 1945 do roku 2000 ubylo 185,8 ha orné půdy v lokalitě Bor u Březnice. V lokalitě Březnice za toto období ubylo 18 ha orné půdy.

Vymizení drobné mozaiky můžeme pozorovat na snímcích č. 3 a 4. Jedná se o pohled na město Březnici a okolní krajinu. Snímek č. 3 zachycuje město s okolní mozaikou v roce 1952 a na snímku č. 4 již pozorujeme město s novou výstavbou a se scelenými zemědělskými pozemky.

Na snímku č. 7 a 8 je krásně vidět rozdíl mozaikovitosti krajiny mezi lety 1952 a 2013. Je zde zachycen krajinný segment poblíž Výsluní. Také pole mezi Březnicí a Bubovicemi se v tomto období scelilo do jednotného lánu, což můžeme pozorovat na snímcích č. 9 a 10. Nejviditelnější v tomto ohledu je snímek č. 11 a 12, který zachycuje přeměnu drobných políček do jednotného lánu v období od roku 1937 do roku 2013 na území kopce Stráž.

Velkou přeměnu ve sledovaném období zaznamenala mechanizace zemědělských strojů a způsob hnojení polí. Z analýzy rozhovorů s pamětníky vyplývá, že všichni si vzpomínají na práci s jednoduchou zemědělskou technikou. Paní Veselá uvádí, že měli na svém hospodářství sekačku, pluh, hrst'ovačku, dva koně, někdy si vypomohli zapůjčením samovazu a také měli mlátičku.

Pan Štván vzpomíná, že rodiče měli hospodářství cca 15 ha a obdělávali je vlastně bez cizích pracovních sil. Jako tažný prostředek měli koně a pro běžné zpracování půdy používaly stroje, které se zapřahaly za koně. Např. pluh, brány, val a secí stroj a na sklizeň list'ovačku, která složila obilí a shrnula ho v dávce na jeden snop, byla nastavitelná. Se sousedem měli dohromady samovaz a mlátičku.

Uvádí, že produktivita práce na vesnici stoupala neuvěřitelným způsobem. Vesnice dříve zajistila obživu mnoha lidem, dnes jsou lidé z vesnic pryč a vše se dělá s minimem lidí. To samozřejmě souvisí s obrovským

rozvojem moderní zemědělské techniky. Úzce to navazuje na produktivitu práce a i na životní úroveň. Uvádí, že tak těžkou ruční prací jako dříve, by dnes nikdo nedělal.

Hnojení polí bylo dle pana Štvána přírodní, což vyplývalo z faktu, že bylo hodně zvířat, tudíž hnoje a močůvky. Postupem času se začala používat syntetická hnojiva, dusíkatý ledek a dusíkaté vápno, také se používala draselná sůl.

Aplikace DDT probíhala značně primitivně, hlavně proto, že lidé neměli ponětí o důsledcích jeho používání. Používalo se proti hmyzu, proti mandelince bramborové.

K pěstování plodin se všichni respondenti vyjádřili, že se pěstoval hlavně ječmen, oves, žito, pšenice, cukrová řepa, len, mák, hrách, brambory, vojtěška. Pan Štván uvedl, že se trochu pěstovala i řepka olejka, na to byly prý předepsané výměry.

Podle paní Kozlíkové byly krajinné změny největší ve využívání půdy, tam, kde byla dříve úrodná pole, je dnes často ladem ležící půda.

Pan Kozlík poukazuje na změnu v používání nové techniky, pomocí které se orba dnes uskutečňuje do velké hloubky, dříve byla ornice mělká. Důsledkem toho se často dnes vyorává kamení. Jinak uvádí, že scelení pozemků bylo nutné a dle jeho názoru není špatné, pouze by se měl brát ohled na druh krajiny. Kde jsou svahy, neměla by, dle jeho názoru, být orná půda a tam, kde by bylo možné pozemky dobře obdělávat, by neměla být půda ponechána ladem.

Také zdůrazňuje i nedostatečné přirozené hnojení. Dříve se hnojilo chlévskou mrvou, pro zajímavost pan Kozlík uvádí, že dříve církev, když pronajímala pozemky, zanesla do smluv povinnost nejméně jednou za 3 roky pohnojit pole chlévským hnojem. Dnes je hnojení chlévskou mrvou již omezeno. Souvisí to s faktem, že dnes mnoho zemědělců provozuje pouze rostlinnou výrobu, živočišnou ne.

Změna v zrnitosti krajiny měla vliv na pohyb organismů v krajině a na vznik erozních procesů, které dříve vůbec nebyly, nebo se s nimi zemědělci vypořádali po svém. Názory na erozi se u dotazovaných respondentů liší. Pan Štván poukazuje na to, že eroze je problém dneška a dnešní doby, pan Kozlík uvádí následující příklad:

Dříve zemědělci žili vždy spojeni s přírodou a ti věděli, že když prší

nebo že bude pršet, tak že musí jít tu stružku kolem pole nějak zahradit, aby voda neutíkala pryč z polí. (Kozlík, 78 let.)

Shrnutí:

Dle dat z LUCC Czechia orné půdy ve vytipované lokalitě ubylo. Z pohledu makrostruktury se změnila mozaikovitost krajiny. Z důvodu rozorávání mezí a slučování pozemků došlo k mnohonásobnému zvýšení výměry jednotlivých polí, ze kterých vznikly velké lány. Tyto změny měly vliv na pohyb organismů v krajině a na vznik erozních procesů.

Mechanizace se zmodernizovala. Pan Štván, paní Veselá, pan Kozlík i paní Kozlíková se shodují, že dříve práce na polích byla velmi namáhavá a zvládali ji pomocí více lidí. Dnes je venkov vylidněn, práci na mnoha ha zvládají díky mechanizaci jednotlivci. Chybí hnojení chlévskou mrvou, hlavně z důvodu, že chybí živočišná výroba, je často oddělena od rostlinné. Paní Veselá by se na venkov již nikdy vrátit nechtěla, paní Kozlíková vzpomíná velmi ráda na toto období, pan Štván se svým synem dnes obdělává 160 ha orné půdy, která je zčásti jeho a zčásti propachtovaná. Živočišnou výrobu nemá. Zástupci mladé generace nemají mnoho povědomí o práci na poli. Paní Macháčková občas zahradičí, pan Hrušovský vypomáhal na pozemcích soukromého zemědělce. Tato práce se mu líbila. Měl možnost pozorovat krajinu z perspektivy řidiče traktoru a překvapil ho rozdíl vnímání této skutečnosti. Všiml si mnoha zvěře v jejích úkrytech, všiml si vůně půdy, kterou dříve nevnímal.

Je pravda, že při vedeném průzkumu pomocí rozhovorů s pamětníky často hovor zacházel do sociologické oblasti až citových vzpomínek. Nebylo možné v těchto chvílích pamětníky zastavit. Jejich vzpomínání bylo velmi zajímavé, i když velkou část sdělených informací pro potřeby předložené bakalářské práce nemohu použít.

6.4. Trvale travní porosty

V okolí Březnice se nachází několik luk, které nikdy nebyly změněny na ornou půdu, neboť jsou trvale podmáčeny. Jedná se např. o louky směrem z Březnice na Počaply, kdy po pravé i levé straně jsou louky, které pod sebou mají prameniště pitné vody. Dále se jedná o louku za Březnicí směrem na Přední Poříčí, kde byl dříve rybník, který se zrušil. Rybník je krásně vidět na skice ze stabilního katastru. Po zavezení rybníka a odvodnění, zde nikdy nebylo dosaženo, aby mohla být zdejší půda obdělávaná. Je trvale podmáčena.

Na tuto skutečnost upozorňují téměř všichni oslovení respondenti, kromě mladé generace. Naopak u Stražiště se louky ve stráních změnilly na ornou půdu, v důsledku těchto změn dochází dnes při velkých deštích k nežádoucímu splavování orné půdy. Paní Kozlíková uvedla, že dříve při deštích rolníci vyšli ven, rychle se postarali o to, aby voda šla tam, kde jí zrovna bylo zapotřebí. To dnes již neexistuje.

Databáze LUCC Czechia ukazuje na skutečnost, že od roku 1945 do roku 1948 přibylo 51,8 ha luk, od roku 1948 do roku 1990 ubylo výměra luk z tehdejších 226,8 ha na 195,6 ha. Do roku 2000 ubylo luk ještě o dalších 26,9 ha. Přitom ale zůstává skutečností, že dle statistiky výše uvedené databáze v roce 1945 byla výměra luk stejná jako v roce 2000 pro oblast Bor u Březnice. V oblasti Březnice výměra luk mírně v průběhu tohoto období přibylo (o 55,2 ha).

Dramatický úbytek zaznamenala výměra pastvin, kdy od roku 1945 do roku 2000 ubylo více než 139 ha pastvin v oblasti Bor u Březnice. V oblasti Březnice dle databáze LUCC Czechia ubylo v tomto období 204,7 ha pastvin. V krajinné struktuře měly tyto ekosystémy význam hlavně u menších hospodářství.

Shrnutí:

Pozemkové úpravy po kolektivizaci způsobily úbytek trvale travních porostů. V předmětném sledovaném území některé louky zůstaly zachovány, především ty, které mají vodohospodářskou a ochrannou funkci. Většina luk ale byla rozorána a změněna na produkční ornou půdu. Některé soukromé pozemky zůstávají ležet ladem a vznikají z nich neobdělávaná pole. Data LUCC Czechia ve sledovaném období vykazují, že výměra luk se od roku 1945 do roku 2000 výrazně nezměnila, pastviny dramaticky ubyly.

Při porovnání dobových snímků nelze s určitostí přesně říci, zda se jedná o louku, či zaseté pole, neboť se jedná o černobílé snímky.

6.5 Sady a zahrady

V okolí Březnice se nacházely dva sady. Jeden byl na nejvyšším bodě u Březnice, to je kopec Stráž. Tento sad sloužil za socialismu k pěstování třešní, které se prodávaly. Druhý sad je višňový, tzv. višňovka a nachází se za Březnicí, směrem na obec Chrást. V okolí Březnice je významný orientační bod s názvem Vinice. Z doposud dotazovaných respondentů si ale nikdo nevzpomíná, že by se zde pěstovalo víno.

Významné sadařství v naší obci ale nebylo, krom těchto dvou sadů si respondenti nevzpomínají na velké sady. Paní Hybšová se zmínila, že v místě dnešních Dolních Valů se nacházely zahrady, které byly poměrně rozsáhlé, sahaly od domků až k silnici.

Stabilní katastr vykazuje poměrně velkou plochu ovocných zahrad. Ve výkazu ploch v roce 1945 11,24 ha ovocných zahrad a v roce 1948 těchto ovocných zahrad přibýlo dle výkazu o 41,73 ha.

6.6 Zastavěné území

Antropogenní procesy změnilы vzhled i v našem městě i okolí. Stavební činnost se rozrůstala úměrně s růstem počtu obyvatel. Za socialistické éry bylo v Březnici vybudováno sídliště, směrem od náměstí na západ. Rodinné domky vyrostly směrem jihovýchodně od města, jedná se o tzv. Výsluní. Na východ od Březnice byla vystavěna v nedávné době soukromá továrna Metamax a vedle ní leží na louce fotovoltaická elektrárna. Pod kopcem Stráž vyrostla zástavba rodinných domků, která zde dříve nebyla. Leží v podstatě na orné půdě. Tato výstavba spadá obdobím do socialistické doby, kolem roku 1970.

Za zmínku stojí i výstavba skládky tuhých komunálních odpadů (TKO) v nedaleké lokalitě Březnice-Chrást. Tato skládka byla uvedena do

provozu v roce 1994. Záběr lesního půdního fondu nebyl vzhledem k absenci lesních porostů vyžadován. Plocha určená pro odstranění náletových porostů činila 3806,25 m². Původně se na zdejší skládku svážel TKO z okolních obcí – Březnice, Drahenice, Horčápsko, Hudčice, Hvožd'any, Kozárovice, Nestrašovice, Ostrov, Počaply, Starosedlský Hrádek, Tochovice, Tušovice, Volenice a Vševily. Skládku prošla třemi etapami rozšíření a dnes se zde skládkuje navíc z oblastí části okresu Příbram, z přilehlých okresů Rokycany a Plzeň-jih v západočeském kraji a z části okresů Písek a Strakonice (Skládka odpadů Březnice – Chrást, 1996). Tuto krajinnou změnu pozorujeme na snímku č. 13 a č. 14.

Mezi snímky č. 5 a č. 6 můžeme pozorovat rozvoj výstavby města. Je jasné, že na snímku číslo 5 chybí stávající sídliště a výstavba rodinných domků pod kopcem Stráž, které můžeme pozorovat na snímku č. 6. Také na snímcích č. 7 a 8 můžeme pozorovat výše uvedenou změnu. Tentokrát se jedná o část Výsluní za březnickou oborou. Na snímku č. 7 vidíme pár dobových domků, zatímco na snímku č. 8 již pozorujeme novodobou moderní čtvrť s novou výstavbou rodinných domů. Z uvedeného vyplývá, že se dříve obdělávané pozemky změnily na stavební parcely. Rozvoj infrastruktury na březnicku nám zároveň potvrzuje i databáze LUCC Czechia. Od roku 1945 do roku 2000 bylo na březnicku zastavěno 31,6 ha.

Snímek č.5, *CENIA 2010*

Snímek č. 6, *ČÚZK 2013*

Srovnání rozdílů v průběhu 75 let.

O rozvoji infrastruktury se nejvíce zmínili paní Hybšová a pan Pavlík. V socialistickém období se v takzvaných akcích „Z“ vybuodovalo mnoho podniků. Mezi nejdůležitější patří dřevařský závod Sublima, ČZM-české

závody motocyklové, KOVO, kulturní dům. Dále proběhla výstavba panelových domů, kterým ustoupily staré domky určené k demolici. Byla vybudována nová poliklinika. Pan Pavlík uvedl, že místo dnešního závodu Metamax, stálo dříve fotbalové hřiště. Na místě současného stadionu, bylo dříve zahradnictví. Květiny se zalévaly přímo z řeky Vlčavy, která je hned vedle stadionu.

Paní Hybšová vyjmenovala všechny živnostníky, co v Březnici provozovali svou činnost.

Pan Kozlík uvádí: *„Pole, která byla v západním směru na Stráž, jsou zastavěna rodinnou výstavbou a na severovýchodě, na kopci u Vinice, je místo pole elektrárna. V minulosti za éry komunistické bylo zřízeno polní letiště od Březnice až k Boru a v blízkosti elektrárny byla vystavěná velká hala Metamaxu a Bova, ale ta je spíše na území kde dříve bylo ACHP, podnik, který obsluhoval zemědělství, tam měli to letiště“* (Kozlík, 78 let).

Zástupci mladé generace si pamatují pouze výstavbu některých nových rodinných domků. Svůj volný čas ale raději tráví v přírodě, než v obchodních domech a zábavních centrech. Utratí se zde mnoho finančních prostředků a místo odpočinku, nastupuje únava. V přírodě si odpočinou a nabijí energií.

Shrnutí:

Ve sledovaném období prošlo naše město i přilehlá část krajiny velkými změnami v oblasti infrastruktury. Bylo postaveno mnoho objektů průmyslových i obytných. Je to zřejmé z mapových podkladů i z rozhovorů s pamětníky.

6.7 Vodní prvky

V našem městě je nejvýznamnějším vodním tokem řeka Vlčava. Pramení v Brdských lesích z několika potoků, stékajících se k Rožmitálu pod Třemšínem. Pod Březnicí opouští náš kraj, aby po setkání s jihočeskou říčkou Lomnicí vyústila zleva do dolního úseku Otavy (AOPK ČR, 2016).

Úseky mezi Rožmitálem a Březnicí a pod Březnicí jsou z morfologického hlediska velmi dobré. Je pravděpodobné, že dobrému morfologickému stavu Vlčavy pomohla paradoxně uchovat havarijní kontaminace polychlorovanými bifenyly, k níž došlo v roce 1986, kdy došlo k úniku topného oleje z obalovny živičné drti v Rožmitále pod Třemšínem. Nikdo nechtěl z tohoto důvodu zasahovat do koryta, aby nemusel řešit, kam s kontaminovaným sedimentem. Jak to dnes z chemického hlediska vypadá, není známo, lze se ale domnívat, že dřívější chemická kontaminace již nemá vliv na rozvoj říční bioty (AOPK ČR, 2016).

Na tomto toku je v Březnici několik jezů. Jez v horní části toku je pro migraci vodních živočichů nevhodný, další jez je již upraven tak, aby migraci vyhovoval. Neupravené úseky Vlčavy je třeba chránit, postižený úsek u Březnice potřebuje výhledově revitalizační opatření (AOPK ČR, 2016).

Mezi další významná stanoviště patří oblast „Březnice-Oblouček“. Jedná se o louky s dvěma rybníky mezi obcí Martinice, vzdálené 2 km jižně od Březnice, a obce Počaply. Tato oblast byla zařazena do evropsky významných lokalit (EVL) jako kategorie přírodní památka. Vyskytuje se zde kuňka ohnivá (*Bombina bombina*). V této oblasti byla přijata opatření, která vyhovují povaze lokality. Vyskytují se zde prameniště pitné vody pro město Březnice. Na loukách jsou zřízeny oplocené plochy pro zamezení přístupu nepovolaných osob. Je zde omezeno hnojení, zřizování jímek, meliorací, pastvy dobytka. Louky se pouze kosí. Přesto ale stále existuje hrozba chemických splachů z ploch orných půd, které jsou kolem. Oblast se nachází mezi dvěma komunikacemi, tudíž hrozí nebezpečí při migraci ohroženého druhu (AOPK ČR, 2016).

Porovnání z leteckých dobových snímků zachycuje vodní plochu Hlubyněského rybníka – obrázek č. 15. Vesnička Hlubyně je vzdálena od Březnice 2 km. V lese na sever je rybník, který na snímku č. 15 je mnohem menší než na snímku č. 16. I zde můžeme pozorovat vliv lidské činnosti na krajinu.

Z databáze LUCC Czechia v oblasti Březnice ubylo od roku 1945 do roku 2000 5,4 ha vodních ploch. V oblasti Bor u Březnice za stejné období ubylo 7,2 ha vodních ploch.

Z rozhovorů můžeme usuzovat, že pamětníci vzpomínají na čistou vodu ze svého dětství a mládí. Dnes již za každým větším městem stojí čistička, ale zdá se, že čistota vod není taková, jakou bychom si představovali. Většina vodních prvků v okolí Březnice se zachovala, jen mimořádně některé rybníčky zmizely. Například pan Kozlík upozornil na úplný zánik rybníku u Předního Poříčí, který se nacházel přímo po levé straně komunikace, směr Březnice-Přední Poříčí. Na tomto místě jsou dnes zcela podmáčené louky. Z dat stabilního katastru lze tuto změnu snadno doložit. Z prvního otisku z roku 1830 je jasně vidět, kde se rybník nacházel.

Snímek. č. 21 – skica bývalého poříčského rybníka.

ÚAZK 2015

Snímek č. 22 – porovnání dnes již zaniklého poříčského rybníka
ČUZK 2013

Z map stabilního katastru je zřejmé, že zanikla také vodní nádrž ve střední části Březnice.

Koryto Březnice dle dotazovaných respondentů se za sledované období příliš nezměnilo. Uvádějí, že bylo hlubší a byly v něm tůně, ve kterých se koupali. V současnosti je koryto mělké, zanešené a již nikdo se v řece nekoupe. V Březnici bylo na řece svého času vyhlášené koupaliště. Také respondenti uvádějí, že v řece chytali raky. Všichni si vzpomněli na nedávnou revitalizaci v jeho dolním toku.

Pamětníci vzpomínají také na čisté studánky, které sloužily k občerstvení zemědělců, kteří pracovali na polích.

Znečištění řek a vodních prvků je v dnešní době spíše záležitost chemická, nežli mechanická.

Paní Macháčková i pan Hrušovský uvádějí, že voda je v současné době znečištěná a nedá se v ní koupat. Ani nedaleká vodní nádrž Orlík nevyhovuje mnohdy podmínkám ke koupání. Vodu mladá generace chápe spíše jako prostředek ke sportovním radovánkám. Změny v této oblasti neuvádějí, pouze velký úbytek vody v přehradě Orlík v loňském roce, na který se jezdili dívat a pozorovali zde odhalené základy domků. Pan Hrušovský je dobrovolný hasič, takže vzpomíná na mnoho drobných lokálních záplav, kdy s vodou bojovali. Zná její sílu a tudíž má i potřebný respekt.

Shrnutí:

Vodních prvků na březnicku ubylo. Vyplývá to z dat LUCC Czechia i z mapových podkladů. Pamětníci uvádí, že nejvýznamnější prvek vodstva v našem městě, řeka Vlčava, si uchovala dodnes stejné koryto. Rybníků je kolem Březnice mnoho, významnou lokalitou je oblast Březnice – Oblouček, který je na seznamu EVL.

7. Výsledky

Vývoj krajiny dle objektivních zdrojů se s výpovědí pamětníků v určitých tématech liší a v dalších naopak shoduje.

Rozloha lesů dle dotazovaných (paní Veselá, pan Kozlík, pan Štván, paní Kozlíková, paní Hybšová, pan Pavlík) se v průběhu jejich života příliš nezměnila. Dotazovaní poukazují na skutečnost, že změny v lesním hospodaření byly téměř nevýznamné z hlediska celkové rozlohy lesa. Dle jejich slov jsou místa, na kterých byl les vykácen, ale naopak jsou lokality, kde byl vysázen nový lesní porost.

Výše uvedené je v rozporu s databází LUCC Czechia, viz tabulka č. 1. V oblasti Bor u Březnice od roku 1945 do roku 1948 přibylo 15,4 ha lesního porostu, v poválečné době až do roku 1990 se zvýšilo zalesnění o 15,2 ha. Tento stav setrvává dodnes.

Z mapových služeb nabízených Národním geoportálem se potvrzuje skutečnost již zjištěná z databáze LUCC Czechia, tedy, že výměra lesa na březnicku od roku 1950 přibyla. To dokládám obrázkem č. 19 a obrázkem č. 20.

Snímek č. 19 kopec Stráž 1950

CENIA 2010

Snímek č. 20 kopec Stráž

ČÚZK 2013

Rozhovory s pamětníky se nejvíce dotýkaly zemědělské oblasti. Největšími změnami prošla orná půda. Mozaikovitost dřívějších polí zmizela jejich scelením. Většina dotazovaných uvádí, že scelení bylo nutné a dobré, ale zároveň uvádějí, že chybějící meze jsou velkým problémem v oblasti půdních erozí. Databáze LUCC Czechia nám uvádí, že orné půdy ubývá. Na úbytek má vliv urbanizace, která je patrná i z dobových snímků a současných ortofotomap.

Databáze LUCC Czechia zobrazuje vývoj a proměnu krajiny v

lokalitě mezi Březnicí a Borem v letech 1945, 1948, 1990, 2000. Dle této databáze jsou následně zpracovány procentuální grafy. Graf č. 1 a graf č. 2 poukazuje na rozložení krajiny u Březnice v současné době. Tabulka č. 1 nám zachycuje využití krajiny (land use) v Březnici v letech 1945 – 2000.

Současná mladá generace si uvědomuje závažnost ochrany přírody, tato problematika je jim vštěpována již od základní školy a zabývají se tímto problémem určitě více než jejich prarodiče, kteří tuto oblast nevnímali jako prioritní, neboť následky ekologického znečištění nebyly dříve tolik patrné. Faktem zůstává, že mladá generace žije dnes pod taktovkou ekonomického tlaku. Přírodu vnímají jako důležitou součást svého života, kam si chodí odpočinout. Její ochranu vnímají jako důležitou, ale aktivně se zapojit do těchto činností plánuje jen málokdo. Zemědělství vnímají pouze v obecné rovině, jako důležitou součást potravinového průmyslu. Sami s ní velkou zkušenost nemají, žijí v panelových domech. Půda pro ně i z těchto důvodů nemůže znamenat to, co pro pamětníky, se kterými jsem měla tu čest povídat si.

Je velmi patrné, že lidé dříve byli s krajinou více spojeni. Často v přírodě prožili celý den. Velmi si vážili půdy, byl to pro ně cenný majetek, prostředek k obživě. Starali se o ni zodpovědně, jak se naučili od svých předků. Podobný přístup měli i ke zvířatům.

Někteří z oslovených pamětníků nevnímají změny, které se odehrály v průběhu 20. století, jak v hospodaření, tak i v krajinných změnách pouze ve špatném světle. Všichni oslovení respondenti se shodli v názoru, že scelování pozemků je dobré, ale měl by být brán větší zřetel na to, kde scelovat a kde ne. Svažitost a zvlnění terénu vyžaduje jemnou mozaiku drobných polí nebo zatravnění pozemků. Dříve hustá síť polních cest, která byla často lemována alejemi ovocných stromů se zachovala až do poloviny 20. století. Většina pamětníků vzpomíná na krajinu, která obsahovala řadu účinných stabilizačních a protierozních prvků, jako jsou meze, pastviny, remízky, cesty a loučky. Struktura zemědělské krajiny prodělala ve vzpomínaném období zásadní a dramatické změny. Většinou pod rouškou řádného využití půdy ležící ladem a rozšíření orné půdy, přizpůsobení požadavkům velkovýrobních technologií. Výsledkem tohoto počínání byl úbytek travních porostů a odvodnění a rozorání travních porostů. Dramatický úbytek pastvin vykazují i data z databáze LUCC Czechia.

Všichni oslovení respondenti prožili období socialistického zemědělství a období kolektivizace. Většina se shodla na názoru, že kolektivizace byla velmi negativní hlavně proto, že byla násilná. Pan Kozlík vzpomínal na to, že podmínkou elektrifikace byl vstup do družstva. Pan Štván dodal, že to bylo velmi špatné období, které mělo za následek i rozkol mnohých mezilidských vztahů. Všichni dotazovaní vzpomněli na úbytek koroptví díky zániku remízků a dalších polopřirozených biotopů v zemědělské krajině, které byly útočištěm koroptví i jiné zvěři a ptactvu. Zničeny byly i jiné pásové prvky, které měly migrační funkci.

Pan Kozlík klade důraz na způsob hnojení, upřednostňuje chlévskou mrvu. Naproti tomu pan Štván je soukromý zemědělec zaměřený pouze na rostlinnou výrobu a nemá výrobu živočišnou. To znamená, že nemá vlastní přirozené hnojení, hnojí chemicky.

Ve vzpomínané době si lidé živočišného hnoje velmi vážili. S velkou péčí zakládali hnojiště. V době socialistického zemědělství se aplikovaly na ochranu plodin prostředky chemické, často pesticidy a herbicidy.

Dotazovaní přímo ožili při vzpomínání na jejich dětství, zemědělskou činnost, na jejich putování do školy, na domácí zvířata. Všichni vzpomínali na dobu socialistického hospodaření jako na negativní zásah do jejich dosavadních životů, ale nemohu se zbavit dojmu, že i přes všechna vzpomínaná negativa, všichni přivítali ulehčení práce a nikdo z oslovených respondentů by nechtěl pracovat způsobem, jakým tenkrát pracovali. Osobně to na mě dělá následující dojem. Nikdo by nechtěl vrátit socialistické hospodaření, nikdo by nechtěl vrátit těžký způsob práce a dřinu, která ležela na všech rodinných příslušnících, včetně žen a dětí. Všichni by však přivítali návrat k morálnímu až duchovnímu rozměru, který krajina bezpochyby má. Odpovědnost, kladný vztah k půdě a přírodě. Pevný řád a jakousi harmonii ba i lásku k obývané krajině. Všechny trápí lhostejnost neúcta a chybějící respekt k přírodě a krajině vůbec.

8. Diskuse

Rozdílné vnímání změn v krajině z výpovědí pamětníků se objevuje hlavně v oblasti zemědělství. Respondenti, pro které zemědělská činnost znamená obživu, vnímají tuto oblast citlivěji a zabývají se problematikou mnohem podrobněji (Štván a Kozlíková). Metodika rozhovorů je subjektivní a nemůžeme jí dát na roveň s objektivními zdroji. Někteří pamětníci po letech vnímají zásahy do krajiny jinak, než druzí. Je to dáno nejenom jejich pamětí, ale hlavně zaměřením, různými názory a postoji. Například problém kolektivizace vnímají negativně hlavně ti, jejichž rodiny hospodařily v padesátých letech soukromě (Štván, Kozlíková, Kozlík, Veselá). Pro ty, kteří neměli velká hospodářství, kolektivizace neznamovala ani negativum ani nespravedlnost (Hybšová, Pavlík).

Z ortofotomap je patrná změna struktury krajiny, která se z menších celků scelila, což změnilo diverzitu krajiny. Pro vyhodnocení změn v krajině jsem použila podkladové historické černobílé letecké snímky, ze kterých se vždy nedalo specifikovat druhy krajinných prvků. Použila jsem proto skici stabilního katastru. Pro Březnici je k dispozici skica se šesti otisky. Ani stabilní katastr neudává zcela 100% údaje.

Pro přesnější a podrobnější analýzu krajinných změn by bylo zapotřebí oslovit více respondentů, kteří pracovali v rozlišných odvětvích a mají různé zkušenosti a náhledy na zmiňovanou problematiku.

9. Závěr

Krajina se neustále mění. Různé krajinné typy umožňují různé formy a intenzitu využívání člověkem a poskytují mu zcela odlišná životní prostředí (Míchal, 1994).

Procesy, které ovlivňovaly a stále ovlivňují proměnu krajiny lze označit jako klimaticky-pastevně-agrárně-erozně-akumulačně-acidifikační. Vzájemně spolu souvisí a nelze oddělit jeden od druhého, neboť jejich působení na krajinu bylo vzájemné (Sádlo a kol. 2008).

Nejvýznamnějším činitelem, který ovlivňuje proměnu krajiny, je

antropogenní činnost. Každá doba, ať chceme, či nechceme, zanechává v krajině své otisky. Ať už se jedná o hospodaření s krajinnými zdroji, o způsob využívání půdy nebo o uspořádání krajiny (Trpáková, 2013).

Vyprávění a sdílení s pamětníky nad kladenými otázkami mi pomohlo nahlédnout do doby, kdy úcta ke krajině, respekt i jakýsi duchovní rozměr nad vším, co nás obklopuje, nebyly jen prázdné pojmy. Vzpomínají na své dětství, kdy lidé měli osobní vztah ke zvířatům i k půdě. Krajina, vtištěná do jejich obrazu z dětství, se stala krajinou jejich domova a tento obraz byl jakousi motivací pro jejich chování vůči krajině pro příští generace.

Na druhou stranu vzpomínali i na dobu socialistického hospodaření, kdy kolektivizace násilnou formou často vrazila klín do mezilidských vztahů a velmi ovlivnila celkový ráz zemědělství a krajiny (rozorání mezí, zánik remízku a dalších polopřirozených biotopů, přerušení liniových pásových prvků, rozsáhlé meliorace a odvodnění atd.)

Někteří z rodičů oslovených respondentů se se znárodněním nesmířili, zanechalo v nich hluboké rány. S odstupem času se dotazovaní i na tento problém dokázali dívat s určitým nadhledem, vnímám to hlavně jako důsledek toho, že oni sami v té době byli malými dětmi a museli žít v daných podmínkách. Socialistické hospodaření, kdy česká krajina silně utrpěla, berou jako období, které proběhlo a neměli na něj vliv. Samozřejmě, že jeho negativa vnímají, ale mnoho z daných věcí v tu dobu nepovažovali za chybné.

Celá lidská společnost, jak jednotlivci, tak i státy a mezinárodní organizace má povinnost brát vážně svou odpovědnost. Nejtěžší z mravních důsledků ekologické krize spočívá v porušování úcty k životu samému. Projevuje se to různými způsoby chování a lidského jednání, které vedou ke znečišťování prostředí. Hospodářské, ekonomické zájmy, mají v dnešní době přednost před dobrem všeho obyvatelstva. Ekologická rovnováha je narušena nekontrolovaným ničením živočišných i rostlinných druhů. Vše je zahrnuto pojmem pokroku a hmotného blahobytu. Ve skutečnosti je to však s přímým rozparem prospěchu lidstva. (Bednář, 1992)

10. Přehled literatury a použitých zdrojů

- BEDNÁŘ J., 1992: Člověk – pastýř stvoření. Cesta, Brno, 191s.
- BENEŠ J., DRESLEROVÁ D., STEJSKAL A., 2003: Historie krajiny severního Prácheňska. Prácheňské nakladatelství, Písek, 200s.
- BERAN J., 2015: Nadační fond pro Březnici se podílí na obnově poutní cesty. Březnické noviny, ročník XIII: str.17
- BRANIŠ M., 1997: Základy ekologie a ochrany životního prostředí. Informatorium, Praha, 143s.
- CÍLEK V., DRESLEROVÁ D., HÁJEK P., POKORNÝ P., SÁDLO J., 2008: Krajina a revoluce. Malá Skála, Praha.
- DVOŘÁK O., 2012: Tajemné stezky, Pustinami středních Brd. Regia, Praha, 239 s.
- DVOŘÁK O., 2013: Tajemné stezky, Strážci jihozápadních Brd. Regia, Praha, 205s
- FORMAN R.T.T., GODRON M., 1993: Krajinná ekologie. Academia, Praha, 583s.
- FÜRST A., KOZLÍK J., 2005: Březnice v pohledech a fotografiích, díl I. Příbramská tiskárna, Příbram, 112s.
- FÜRST A., KOZLÍK J., 2010: Březnice převážně druhé poloviny 20.století v pohledech a fotografiích města a okolí, díl II. Příbramská tiskárna, Příbram, 358s.
- FÜRST L., 2006: Březnické miniaturky. Příbramská tiskárna, Příbram, 218s.
- HADAČ E., 1982: Krajina a lidé. Academia, Praha, 152s.
- HAVEL I., 1998: Otevřené oči a zvednuté obočí. Vesmír, Praha.
- HOFMEISTER R.R., 1932: Březnické obrázky. Šolc a Šimáček, Praha, 464s.
- JERSÁKOVÁ J., KINDLMANN P., PRIMACK R.B., 2011: Úvod do biologie ochrany přírody. Portál, Praha, 466s.
- KRAUKLIS Ā., 1998: The landscape as an ecological, economic a humanistic reality, Faculty of geographical and earth science, University of Latvia, Latvia.
- LIPSKÝ Z., 2000: Sledování změn v kulturní krajině. Česká zemědělská univerzita Praha, Lesnická práce, Praha, 71s.

- LINDENMAYER, D. B., FISCHER, J., 2007. Habitat fragmentation and landscape change: an ecological and conservation synthesis. *Global Ecology and Biogeography*
- MEZERA A., BENEŠ S., FÉR R., HRON F., KOLÁŘ O., KUBÍN J., NOVÁKOVÁ E., POKORNÝ J., ŠTOLC J., VIDLÁKOVÁ O., 1979: Tvorba a ochrana krajiny. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 466s.
- MIHULKA S., STORCH D., 2000: Úvod do současné ekologie. Portál, Praha, 160s.
- MÍCHAL I., 1994: Ekologická stabilita. Veronica, ekologické středisko ČSOP s přispěním Ministerstva životního prostředí České republiky, Brno, 276s.
- MUSIOL P., 1996: Dokumentace o hodnocení vlivu stavby na životní prostředí, Skládky odpadů Březnice-Chrást. Velhartice, 99s.
- OÚ PŘÍBRAM, 1998: Analýza hospodářského a sociálního stavu okresu Příbram. Příbramská tiskárna, Příbram, 140s.
- ROCHLING A., 1998: Landscape classification of the areas transformed by man, Faculty of geography and regional studies Warsaw university Krakowkie Przedmiescie.
- SÁDLO J., STORCH D., 2000: Biologie krajiny. Vesmír, Praha.
- SCHAMA S., 2007: Krajina a paměť. Argo, Dokořán, Praha, 702s.
- SIBLÍK J., 2014: Blatensko a Březnicko, prací učitelstva, Garn, Blatná.
- SKLENIČKA, P., SKLENIČKOVÁ, N., Základy krajinného plánování. Praha, 2003, 321 str.
- STEHLÍK, O., 1981: Vývoj eroze půdy v ČSR – Studia geographica, Brno, 37s.
- TOLA J., 2005: Fyzická geografie. Fragment, Havlíčkův Brod, 96s.
- TRPÁKOVÁ I., 2013: Krajina ve světle starých pramenů. Lesnická práce, 248 s.
- ŽÁK J., 2005: Zapomenutá výročí. Vlastivědní sborník Podbrdsko XII – 2005, 27s.
- ŽÁK J., 1924: Paměti města a panství Březnice. Naší mládeži, ročník III: 2-6 str.
- ŽÁK J., 1928: Paměti města a panství Březnice. Naší mládeži, ročník IV: 3-9 str.

Internetové zdroje:

- AOPK, 2016: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, online: <http://strednicechy.ochranaprirody.cz/res/archive/211/026837.pdf?seek=1421149601>, cit. 8.3.2016.
- Archiv SokA, 2016: Pamětní kniha obce Březnice 1925. Online: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?..../DA?lang=cs&menu=3&id=695>, cit. 2.12.2015.
- CENIA, 2010: česká informační agentura životního prostředí, Historické letecké snímky, Praha. Online: <http://kontaminace.cenia.cz/>, cit. 2.1.2015
- CENIA A 2010: Praha, online: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map/>, cit. 25.11.2015.
- Czech Tourism, 2015: Online: <http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/hradiste-bozen-na-kopci-sance-u-obce-pocaply.aspx>, cit. 13.3.2016.
- ČÚZK, 2013: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Praha, Online: http://lms.cuzk.cz/lms/WMSD24/2013/PRIB/WMSD24.2013.PRIB38.02101_index.html, cit. 5.12.2015.
- ČÚZK, 2013: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Praha, Online: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParam0=614271&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>, cit. 10.12.2015.
- ČÚZK, 2013: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Praha, Online: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map/>, cit. 25.11.2015.
- ČÚZK, 2013: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Praha, Online: http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZK_ID:614271, cit. 12.2.2016.
- Databáze LUCC Czechia: Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka (1845– 2000). Ivan Bičík a kolektiv, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/lucc/index.php?scn=2>, cit. 15.3.2016.
- JAMES R. ANDERSON, ERNEST E. HARDY, JOHN T. ROACH, and RICHARD E. WITMER A Land Use And Land Cover Classification System For Use With Remote Sensor Data (Geological Survey Professional Paper 964 A revision of the land use classification system as presented in U.S.

Geological Survey Circular 671) United States Government Printing Office, Washington: 1976 (Conversion to Digital 2001) online:
<http://landcover.usgs.gov/pdf/anderson.pdf>, cit. 13.3.2016.

- LOKOČ R., LOKOČOVÁ M., 2010: Vývoj krajiny v České republice. Národní program výzkumu II, projekt Ochrana krajinného rázu jako podstatného rysu české kulturní krajiny. Online:
http://www.lowaspol.cz/_soubory/KR_kniha.pdf, cit. 13.3.2016.
- MANZO L. C., 2005: For better or worse: Exploring multiple dimensions of place mening. *Journal of Environmental Psychology* 25, Online:
http://anibal.gyte.edu.tr/hebe/AbIDrive/75184090/w/Storage/326_2010_2_523_75184090/Downloads/mekananlam.pdf, cit. 12.3.2016.
- Město Březnice, 2016: Oficiální stránky města Březnice, Online:
<http://www.breznice.cz/>, cit. 20.11.2015
- SZABÓ, P., 2010: Why history matters in ecology: An interdisciplinary perspective, *Environmental Conservation*. Online:
<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=7944189&fileId=S0376892910000718>, cit. 13.3.2016.
- ÚAZK, 2013: Císařské povinné otisky map stabilního katastru. Online:
http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/0589-1/0589-1-001_index.html, cit. 10.3.2016

11. Přílohy:

Snímek č. 3 – Březnice rok 1952

CENIA 2010

Snímek č. 4 – Březnice rok 2013

ČÚZK 2013

Snímek č. 7 – Výsluní rok 1952 – neobydleno

CENIA 2010

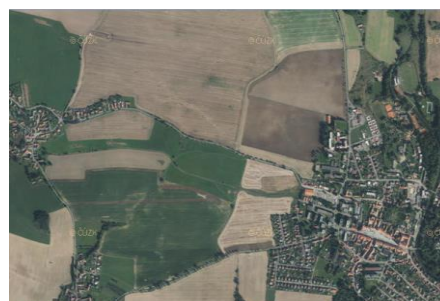

Snímek č. 8 – Výsluní rok 2013

ČUZK 2013

Snímek č. 9, CENIA 2010

Snímek č. 10, ČÚZK 2013

Srovnání mozaiky na polích mezi Březnicí a Bubovicemi v letech 1937, 2013

Snímek č. 11 – kopec Stráž a mozaika okolních polí 1937

CENIA 2010

Snímek č. 12 – kopec Stráž a scelená pole 2013

ČÚZK 2013

Snímek č. 13 – místo budoucí chrástecké skládky rok 1937
CENIA 2010

Snímek č. 14 – Současná chrástecká skládka 2013
ČÚZK 2013

Snímek č. 15 – Hlubyně – rybník a mozaika polí rok 1937
CENIA 2010

Snímek č. 16 – Hlubyně – rybník a mozaika polí rok 2013
ČÚZK 2013

Snímek č 17 – Stražiště 1937

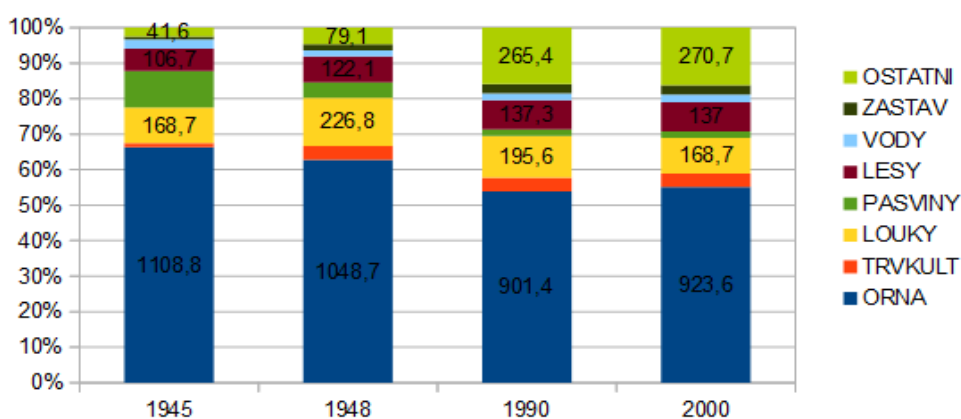
CENIA 2010

Snímek č. 18 – Stražiště 2013

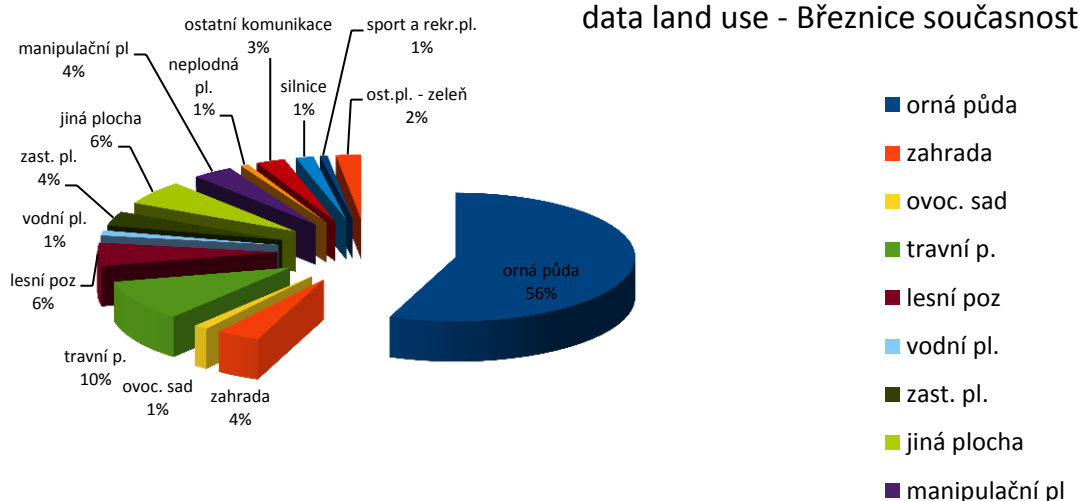
ČUZK 2013

Rozdělení krajiny Bor u Březnice v letech 1945, 1948, 1990, 2000

Graf č. 1 – data land use v procentech.

Databáze LUCC Czechia (1845–2000)

Graf č. 2 – data land use – Březnice současnost

ČÚZK 2013

Data land use – Březnice v letech 1945, 1948, 1990, 2000 v ha									
	ORNÁ PŮDA	TRV.KULT.	LOUKY	PASVINY	LESY	VODY	ZASTAV.PLO CHA	OSTATNI	
1945	1237,3	13,3	288,7	225,9	509,5	79,5	10,4	50,9	
1948	1257,6	22,6	305,6	143,2	533,6	67,2	19,5	63,7	
1990	1222	35,1	336,9	23,7	535	75	26	141,1	
2000	1219,3	36	343,9	21,2	535,3	74,1	27,3	137,8	

Tabulka č. 1 – data land use – Březnice 1945 – 2000

Databáze LUCC Czechia (1945– 2000)

12. Seznam obrázků, grafů, tabulka

Snímek č. 1 – Mapa Březnice a okolí (ČÚZK 2013)

Snímek č. 2 – Mapa Březnice a okolí (ČÚZK 2013)

Snímek č. 3 – Březnice rok 1952 (CENIA 2010)

Snímek č. 4 – Březnice rok 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 5 – Výstavba města 1937 (CENIA 2010)

Snímek č. 6 – Výstavba města 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 7 – Výsluní rok 1952 – neobydleno (CENIA 2010)

Snímek č. 8 – Výsluní rok 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 9 - Srovnání mozaiky na polích mezi Březnicí a Bubovicemi v letech 1937, 2013 (CENIA 2010)

Snímek č. 10 - Srovnání mozaiky na polích mezi Březnicí a Bubovicemi v letech 1937, 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 11 – kopec Stráž a mozaika okolních polí 1937 (CENIA 2010)

Snímek č. 12 – kopec Stráž a scelená pole 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 13 – místo budoucí chrástecké skládky rok 1937 (CENIA 2010)

Snímek č. 14 – Současná chrástecká skládka 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 15 – Hlubyně – rybník a mozaika polí rok 1937 (CENIA 2010)

Snímek č. 16 – Hlubyně – rybník a mozaika polí rok 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 17 – Stražiště 1937 (CENIA 2010)

Snímek č. 18 – Stražiště 2013 (ČÚZK 2013)

Snímek č. 19 – Kopec Stráž 1950 (CENIA 2010)

Snímek č. 20 – Kopec Stráž současnost (ČÚZK 2013)

Snímek č. 21 – Skica bývalého pořičského rybníka z roku 1830 (ÚAZK 2015)

Snímek č. 22 – Porovnání dnes již zaniklého pořičského rybníka (ČÚZK 2013)

Graf č. 1 – data land use v procentech. - Rozdělení krajiny Bor u Březnice v letech 1945, 1948, 1990, 2000 (Databáze LUCC Czechia)

Graf č. 2 – data land use – Březnice současnost (ČÚZK 2013)

Tabulka č. 1 – data land use – Březnice 1945 – 2000 (Databáze LUCC Czechia)